

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики

**ТЕРИТОРІАЛЬНІ ДИСПРОПОРЦІЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Роботу виконав:
Здобувач 2 курсу ОР магістр
спеціальності 106 «Географія»
ОПП «Регіональний розвиток і просторове
планування»
Володимир Луцюк

Науковий керівник:
д.геогр.н., проф. Іван КОСТАЩУК

До захисту допущено:
Протокол засідання кафедри № ____
від „____” _____ 2024р.
зав. кафедри _____ д.г.н., проф. Іван КОСТАЩУК

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Володимир Луцюк

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 10 - природничих наук, спеціальності 106 - географія, ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія

Федьковича. м. Чернівці

Україна. 2024.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ДИСПРОПОРЦІЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. У роботі розкрито значення формування якості життя населення для розвитку територій та територіальних громад зокрема. Наголошено на проблемі суспільно-географічного аналізу формування якості життя населення на рівні новостворених адміністративних районів Чернівецької області та територіальних громад зокрема. Охарактеризовано особливості складових індексу людського розвитку на рівні новостворених адміністративних районів Чернівецької області.

Ключові слова. Індекс людського розвитку, якість життя населення, відтворення населення, гідна праця, соціальна безпека, умови життя, економічна безпека, територіальні відміни, стратегія розвитку

ABSTRACT.

Volodymyr Lutsiuk

Applicant for the second (master's) level of higher education in the field of knowledge 10 - natural sciences, specialty 106 - geography, EPP "Regional Development and Spatial Planning" of the Department of Geography of Ukraine and Regional Studies of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Chernivtsi

Ukraine. 2024.

TERRITORIAL DISPROPORTIONS IN THE QUALITY OF LIFE OF THE POPULATION OF THE CHERNIVTSI REGION

Abstract The article demonstrates the significance of quality of life in the development of territories and territorial communities. The issue of socio-geographical analysis in the context of the formation of quality of life at the level of newly created administrative districts in the Chernivtsi region and territorial communities is highlighted. This article examines the characteristics of the components of the human development index at the level of the recently established administrative districts within the Chernivtsi region.

Keywords: human development index, quality of life, population reproduction, decent work, social security, living conditions, economic security, territorial differences, development strategy

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Застосування ідей, результатів та текстів наукових досліджень інших авторів
з відповідними посиланнями

_____ Володимир ЛУЦЮК
підпис

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ	8
1.1. Поняття якості життя населення у регіональному розвитку	8
1.2. Управління якістю життя населення в територіальних громадах	12
1.3. Методика дослідження територіальних диспропорцій якості життя населення	15
Висновки до першого розділу	20
РОЗДІЛ 2. ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	21
2.1. Історико-географічні чинники	21
2.2. Суспільно-географічні чинники	25
2.3. Демографічні чинники	28
2.4. Політичні чинники	31
Висновки до другого розділу	33
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ У СКЛАДОВИХ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	35
3.1 Чернівецька область у формуванні загальнодержавних характеристик якості життя населення.	35
3.2 Оцінка територіальних особливостей складових якості життя населення регіону дослідження	45
3.3 Проблемні моменти та перспективні напрями діяльності щодо покращення ЯЖН у адміністративних районах Чернівецької області	52
Висновки до третього розділу	56
Висновки	57
Список використаних джерел	59
Додатки	62

ВСТУП

Серед сучасних напрямів вивчення суспільно-географічної науки все частіше привертає увагу вивчення якості життя населення. На регіональному рівні суспільно-географічна оцінка цього показника є особливо актуальною, адже проблеми якості життя населення не завжди враховуються системно та комплексно. Ефективна регіональна соціальна політика здійснюється на основі комплексної оцінки складових якості життя, оцінки факторів її розвитку та використання сучасних методів у розробці регіональної концепції підвищення якості життя населення. На сьогоднішній день, незважаючи на принципову важливість цих питань для досягнення цілей регіонального управління, вони залишаються недостатньо вивченими.

Метою дослідження було – дослідити особливості якості життя населення Чернівецької області в загальноукраїнському аспекті та виявити територіальні диспропорції у ЯЖН по новостворених адміністративних районах, із окресленням проблемних напрямів та формування рекомендації щодо їх подолання та покращення ЯЖН регіоні. Для досягнення поставленої мети нами було розв’язано наступні **завдання**:

1. вивчити теоретико-методологічне підґрунтя суспільно-географічного вивчення якості життя населення на регіональному рівні;
2. проаналізувати основні чинники які формують загальний показник якості життя населення в Чернівецькій області;
3. розкрити місце Чернівецької області серед решти областей України у загальнодержавному формування якості життя населення;
4. Оцінити компонентні складові ЯЖН Чернівецької області загалом та її адміністративних одиниць зокрема;
5. Окреслити проблеми та перспективні напрями покращення якості життя населення в Івано-Франківській області.

Об’єктом дослідження слугувало населення Чернівецької області та умови його життя. **Предметом дослідження** були характеристики якості життя населення в Чернівецькій області.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Проблемою навчання та підвищення якості життя населення займалося багато вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед досліджень західних економістів і соціологів, які цікавилися проблемами якості життя суспільства в цілому, особливе місце посідають праці Дж. Гелбрейта, А. Кемпбелла, Р. Інглхарт, Дж. Кейнс, С. Вітні, Ф. Конверс, В. Роджерс, А. Маслоу, С. Йоханссон, Д. Фостер та ін. Серед українських учених, які досліджують проблеми якості життя населення, можна назвати праці Власюк О.С., І.В. Гукалової, Колота А.М., Корецької С.О., Лібанової Е.М., Татаревської М.С., Теслюк Р.І, Узунова Ф.В., Швець І.Б. та інших. У їх роботах досліджуються окремі умови, що впливають на якість життя населення, його зв'язок із соціально-економічним розвитком, рівнем життя населення, пропонуються розробки щодо побудови інтегрального показника оцінки якості життя населення з урахуванням світового досвіду.

Методи дослідження. Під час наукового дослідження нами використовувалися такі методи як: теоретичне порівняння, аналіз та синтез – для того щоб розкрити зміст термінів із тематики дослідження; метод системно-структурного аналізу – щоб систематизувати чинники та запропонувати як вдосконалити компонентну структуру ЯЖН; метод порівняльно-географічного вивчення щоб виявити місце Чернівецької області у загальнодержавному розумінні ЯЖН; та ін..

Інформаційною базою дослідження слугувала первинна статистична інформація Головного управління статистики Чернівецькій області.

Практичне значення дослідження. Результати дослідження можуть слугувати основою для проведення суспільно-географічного вивчення населення на рівні адміністративного району для різних регіонів України. Результати дослідження можуть бути покладені в основу прийняття відповідних програм соціального розвитку районів і областей, можуть стати рекомендаціями місцевим органам влади при прийнятті управлінських рішень, спрямованих на підвищення якості життя населення.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота містить 59 сторінок та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та доповнена додатками.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Поняття якості життя населення у регіональному розвитку

В умовах сучасних трансформаційних процесів в Україні особливої актуальності набуває проблема забезпечення високої якості життя населення. В сучасних умовах трансформації українського суспільства одним із ключових викликів стає питання підвищення якості життя населення. Глибинні зміни в соціально-економічній системі країни, посилення регіональних відмінностей та вплив глобалізаційних процесів призвели до зростання нерівномірності розвитку різних територій. Це зумовлює необхідність формування інноваційних підходів до планування просторового розвитку регіонів як фундаменту економічного зростання.

Концепція якості життя отримала різноманітні трактування в академічних дослідженнях. Піонером у використанні терміну "якість життя" став Дж. Гелбрейт, який у 1960 році запропонував розглядати це поняття через призму забезпечення суспільними благами, доступність яких розширюється в міру розвитку інтелектуальних запитів суспільства.

Сучасні дослідники пропонують різні трактування даного поняття. В енциклопедичному соціологічному словнику якість життя визначається як "соціологічна категорія, що виражає якість задоволення матеріальних і культурних потреб людей, якість харчування, комфорт житла, якість системи охорони здоров'я, освіти, сфери обслуговування, навколишнього середовища, структуру дозвілля, ступінь задоволення потреб у спілкуванні, заняттях, творчій праці, рівень стресових станів, структуру розселення тощо" [23, с. 10].

За визначенням ВООЗ, якість життя розглядається як комплексна характеристика, що відображає особисте розуміння індивідом свого

становища у житті з урахуванням соціокультурного контексту, системи цінностей, життєвих цілей та очікувань.

У сучасній методології дослідження якості життя сформувалися два основних підходи:

1. Об'єктивістський підхід (Bottom-Up) - характеризує рух від об'єктивних умов життя до їх оцінки. При цьому під умовами життя розуміються такі об'єктивні обставини життя індивідів, домогосподарств, колективів, як рівень доходу, умови проживання, стан здоров'я, освітній рівень, наявність соціальних контактів та ін. [29, с. 9-10].

2. Суб'єктивістський підхід (Top-Down) - будується на індивідуальному сприйнятті якості життя. У рамках даного підходу окремий індивід, порівнюючи власну структуру потреб та об'єктивні умови життя, робить оцінку про рівень задоволеності власним життям [29, с. 10].

Найбільш комплексним є поєднання цих підходів, запропоноване німецьким вченим В. Цапфом. Він пропонує оцінювати якість життя через комбінацію об'єктивних умов життя та їх суб'єктивного сприйняття населенням. На основі співвідношення цих параметрів виділяються чотири типи станів:

- благополуччя (хороші умови життя + позитивне сприйняття);
- дисонанс (хороші умови життя + негативне сприйняття);
- адаптація (погані умови життя + позитивне сприйняття);
- депривація (погані умови життя + негативне сприйняття) [29, с. 11].

В контексті регіонального аналізу якість життя населення є комплексним індикатором, що відображає рівень соціально-економічного розвитку певної території. Сучасні дослідження, зокрема праці Ж.В. Дерія, обґрунтовують нову просторово-регіональну концепцію розвитку, де людина розглядається не як засіб досягнення економічного зростання, а як його кінцева мета.

Взаємозалежність між розвитком людського потенціалу та якістю життя проявляється у тому, що вдосконалення людських можливостей неминуче веде до покращення умов життя. При цьому показники якості життя слугують індикаторами успішності реалізації концепції людського розвитку та демонструють рівень її практичного втілення.

На формування територіальної специфіки якості життя впливає складна система взаємопов'язаних факторів. У своїх дослідженнях Д.В. Нехайчук і Ю.С. Нехайчук пропонують класифікацію цих факторів за різними критеріями:

- За характером впливу: загальнодержавні; регіональні; місцеві; особистісні.
- За рівнем розвитку: інтенсивні; екстенсивні.
- За змістом: демографічні; соціальні; організаційні; економічні; екологічні.
- За напрямом впливу: прямі; непрямі.
- За результатом впливу: позитивні; негативні [17, с. 49].

Ключове значення для вивчення проблематики якості життя має вибір адекватної методології дослідження. В наукових працях Т.А. Приходченко обґрунтовано доцільність застосування п'яти базових методологічних підходів:

1. Системний підхід - об'єкт досліджується як цілісна сукупність складових його підсистем, елементів і у всьому різноманітті виявлених властивостей і зв'язків в його середині, а також між об'єктом і зовнішнім середовищем.
2. Ситуаційний підхід - передбачає оперативне вивчення сформованої ситуації і проведення дослідницьких робіт на основі використання переважно типових процедур дослідження.
3. Діалектичний підхід - реалізується в методах дослідження через способи поділу та з'єднання цілого і частини, головного і другорядного, необхідного і випадкового, статичного і динамічного, абстрактного і конкретного.

4. Рефлексивний підхід - заснований на аналізі систематизованої і доступної для обробки об'єктивної інформації про внутрішнє і зовнішнє середовища досліджуваного об'єкта.

5. Процесний підхід - передбачає розгляд виконання дослідницьких робіт та загальних управлінських функцій щодо їх реалізації у вигляді процесу [20, с. 116].

Для оцінки якості життя населення використовуються різні індекси та показники. І.Г. Бабець та О.І. Руда відзначають, що головними індикаторами якості життя виступають:

1. Індекс людського розвитку - розраховується як середнє геометричне показників очікуваної тривалості життя, освіти та валового національного доходу.

2. Індекс добробуту - враховує економіку, підприємництво, державне управління, освіту, охорону здоров'я, безпеку, особисту свободу та соціальний капітал.

Рис. 1.1. Формуючі якості життя населення

3. Рейтинг міст з найвищою якістю життя - базується на оцінці політико-соціального середовища, економічних показників, житлових умов, охорони здоров'я, освіти, культурного життя тощо.

4. Індекс якості життя - включає показники здоров'я, освіти, матеріального достатку, громадської активності, політичної свободи, соціальних зв'язків, стану довкілля [12, с. 183].

Підсумовуючи, можна визначити якість життя як комплексну характеристику, що поєднує в собі як матеріальні умови існування суспільства, так і суб'єктивні оцінки цих умов самим населенням. У регіональному вимірі якість життя формується під впливом комплексу чинників та характеризується значною територіальною диференціацією, що потребує застосування комплексних методологічних підходів до її дослідження та оцінки.

1.2. Управління якістю життя населення в територіальних громадах

Реформа децентралізації висуває на перший план питання результативного менеджменту якості життя на локальному рівні. Дослідження С.Л. Шульца демонструють, що успішність національної економічної системи безпосередньо пов'язана з розвитком її регіональних складових, кожна з яких має власну специфіку галузевої структури, територіальної організації та функціонального призначення.

Управління якістю життя на місцевому рівні має базуватися на принципах:

- територіальної справедливості;
- гармонізації соціуму і природного середовища;
- економічного зростання;
- сталого розвитку;
- удосконалення системи управління територіями;
- розвитку інфраструктурного забезпечення [6, с. 27].

Система управління якістю життя населення в територіальних громадах включає три основні блоки:

Суб'єкти управління: органи місцевого самоврядування (місцеві ради та їх виконавчі органи); територіальні органи виконавчої влади; громадські організації; бізнес-структури; наукові установи та заклади освіти; медичні заклади; установи культури [6, с. 28].

Об'єкти управління: Демографічна ситуація: природний приріст населення; міграційний рух; статеві-вікова структура; тривалість життя. Соціально-економічні параметри: рівень доходів населення; зайнятість та безробіття; умови праці; підприємницька активність; інвестиційна привабливість території. Життєве середовище: забезпеченість житлом; якість житлово-комунальних послуг; розвиток соціальної інфраструктури; екологічна ситуація; безпека життєдіяльності [17, с. 50].

Інструменти управління: Стратегічне планування: стратегії розвитку громад; програми соціально-економічного розвитку; галузеві програми; інвестиційні проекти.

Фінансово-економічні механізми: місцеві бюджети; міжбюджетні трансферти; місцеві податки і збори; інвестиційні ресурси; державно-приватне партнерство [17, с. 51].

Ключовим елементом системи управління якістю життя виступає партнерство між владними структурами та підприємницьким сектором. За спостереженнями Д.В. Нехайчука та Ю.С. Нехайчука, українські регіони сформували значний досвід такої співпраці. Місцеві органи влади систематично організовують діалог між представниками різних рівнів управління та бізнес-спільнотою.

Основними напрямками такої взаємодії є: створення сприятливого бізнес-середовища; розвиток підприємництва; залучення інвестицій; створення нових робочих місць; реалізація соціальних проектів; розвиток інфраструктури території [17, с. 50].

Критичним аспектом розвитку місцевих спільнот є створення стабільних джерел наповнення бюджетів територіальних громад та забезпечення їх фінансової спроможності. Як відзначають Д.В. Нехайчук та

Ю.С. Нехайчук, "наповнення місцевих бюджетів шляхом збільшення їх дохідної частини доцільно здійснювати не тільки через кредитування та введення нових фіскальних податків, а коштом відрахувань до фонду розвитку місцевих бюджетів з чистого прибутку суб'єктів господарювання та впровадження механізмів залучення заощаджень населення" [17, с. 50].

Невід'ємною складовою управління якістю життя виступає впровадження принципів сталого територіального розвитку. У дослідженнях І.Г. Бабець підкреслюється наявність суттєвих диспропорцій у розвитку українських регіонів за економічним потенціалом територій, загрозливою є диференціація населення за рівнем доступності матеріальних та духовних благ, неоднорідною є екологічна ситуація за регіонами держави".

Для подолання регіональних асиметрій необхідно забезпечити:

- ✓ формування механізмів децентралізації державних повноважень;
- ✓ створення умов для просторової єдності країни;
- ✓ узгодження інтересів держави, регіону та суб'єктів економічної діяльності;
- ✓ поєднання секторальної та регіональної політики;
- ✓ стимулювання розвитку інтелектуально міських та інноваційно-орієнтованих секторів економіки [12, с. 185].

Результативний механізм локального управління якістю життя має бути спрямований на досягнення таких ключових цілей як: задоволення базових фізіологічних та психологічних потреб; наявність балансу між людиною та екосистемою; пріоритетність другорядних потреб – особистісного росту, творчої діяльності; свідому життєдіяльність з певними досягненнями [26, с. 232].

При цьому якість життя суспільства в цілому може констатуватися за таких умов: наявний високий життєвий потенціал на території проживання; абсолютна більшість громадян асоціює себе з суспільством; життєдіяльність відповідає критеріям високої якості життя окремої людини; задоволено

базові потреби всіх членів територіальної громади; здійснюється політична, суспільна, підприємницька, наукова, культурна діяльність [26, с. 233].

Отже, менеджмент якості життя на рівні територіальних громад являє собою багатовимірний процес, успішність якого залежить від налагодження продуктивної комунікації між усіма учасниками управлінського процесу, використання комплексу інструментів впливу та забезпечення сталого розвитку територій. В умовах децентралізації зростає роль місцевого самоврядування у вирішенні проблем підвищення якості життя населення та подолання регіональних диспропорцій розвитку.

1.3. Методика дослідження територіальних диспропорцій якості життя населення

Аналіз просторових відмінностей у якості життя вимагає застосування інтегрованої методологічної бази, яка дозволяє врахувати не лише фактичні показники умов проживання, але й їх оцінку самим населенням.

В наукових працях Т.А. Приходченка обґрунтовано методологічний інструментарій регіональних соціально-економічних досліджень, що включає п'ять базових підходів:

1. Системний підхід - передбачає дослідження об'єкта як цілісної сукупності складових його підсистем, елементів і у всьому різноманітті виявлених властивостей і зв'язків в його середині, а також між об'єктом і зовнішнім середовищем.

2. Ситуаційний підхід - базується на оперативному вивченні сформованої ситуації і проведенні дослідницьких робіт на основі використання переважно типових процедур дослідження.

3. Діалектичний підхід - реалізується в методах дослідження через способи поділу та з'єднання цілого і частини, головного і другорядного, необхідного і випадкового, статичного і динамічного.

4. Рефлексивний підхід - заснований на аналізі систематизованої і доступної для обробки об'єктивної інформації про внутрішнє і зовнішнє середовища досліджуваного об'єкта.

5. Процесний підхід - передбачає розгляд виконання дослідницьких робіт та загальних управлінських функцій щодо їх реалізації у вигляді процесу [20, с. 116-117].

Методологічні розробки І.Г. Бабець та О.І. Руди базуються на застосуванні економетричного інструментарію аналізу панельних даних для виявлення взаємозв'язків між показниками, що характеризують структуру інвестицій в економіку та якість життя населення (див Додаток А). При цьому в якості залежної змінної використовуються показники якості життя:

- викиди забруднюючих речовин;
- утворення відходів;
- середньооблікова кількість штатних працівників;
- забезпеченість населення житлом;
- рівень обладнання житлового фонду [12, с. 184].

Інтегральна характеристика якості життя населення здійснюється через систему спеціальних індикаторів та методичних підходів. У дослідженнях Ж.В. Дерія систематизовано ключові індексні показники:

1. Індекс людського розвитку - запропоновано ПРООН, розраховується як середньгеометричне трьох індексів:

- ❖ очікувана тривалість життя;
- ❖ освіта (середня тривалість навчання, очікувана тривалість навчання);
- ❖ валовий національний дохід.

2. Індекс добробуту (Prosperity Index) - оцінювання за параметрами:

- ❖ економіка;
- ❖ підприємництво;
- ❖ державного управління;
- ❖ освіти;
- ❖ охорони здоров'я;

- ❖ безпеки;
- ❖ особистої свободи;
- ❖ соціального капіталу.

3. Рейтинг міських поселень за якістю життя - базується на оцінці:

- ❖ політико-соціального середовища;
- ❖ економічних показників;
- ❖ житлових умов;
- ❖ охорони здоров'я;
- ❖ освіти;
- ❖ культурного життя;
- ❖ екології.

4. Індекс якості життя - враховує показники:

- ❖ здоров'я;
- ❖ освіти;
- ❖ матеріального достатку;
- ❖ громадської активності;
- ❖ політичної свободи;
- ❖ соціальних зв'язків;
- ❖ стану довкілля [26, с. 233-234].

Вітчизняна практика оцінювання територіальних відмінностей у якості життя базується на методичних розробках науковців Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України за участю фахівців Державної служби статистики України. Методика передбачає розрахунок інтегрального індексу людського розвитку, що включає 33 показники, об'єднані у 6 блоків:

- Відтворення населення
- Соціальне становище
- Комфортне життя
- Добробут
- Гідна праця

- Освіта [26, с. 234-235].

В методологічних розробках О.Ю. Савюка представлено поетапний алгоритм суспільно-географічного аналізу якості життя на регіональному рівні: підготовчий етап (визначення завдань та цілей дослідження), методичний етап (вибір просторового масштабу дослідження, визначення передумов та чинників формування якості життя, вибір і систематика індикаторів, стандартизація показників) та аналітичний етап (картографування показників якості життя, побудова картограм за окремими індексами, групування та типізація територій) [23, с. 14]. (див Рис. 1.2)

На думку Д.В. Нехайчук та Ю.С. Нехайчук, оцінка територіальних диспропорцій якості життя населення повинна базуватися на врахуванні наступних груп факторів:

За характером впливу(загальнодержавні, регіональні, місцеві, особистісні)

За рівнем розвитку (інтенсивні, екстенсивні).

За змістом(демографічні, соціальні, організаційні, економічні, екологічні.)

За напрямом впливу (прямі,непрямі).

За результатом впливу (позитивні, негативні).[17, с. 49].

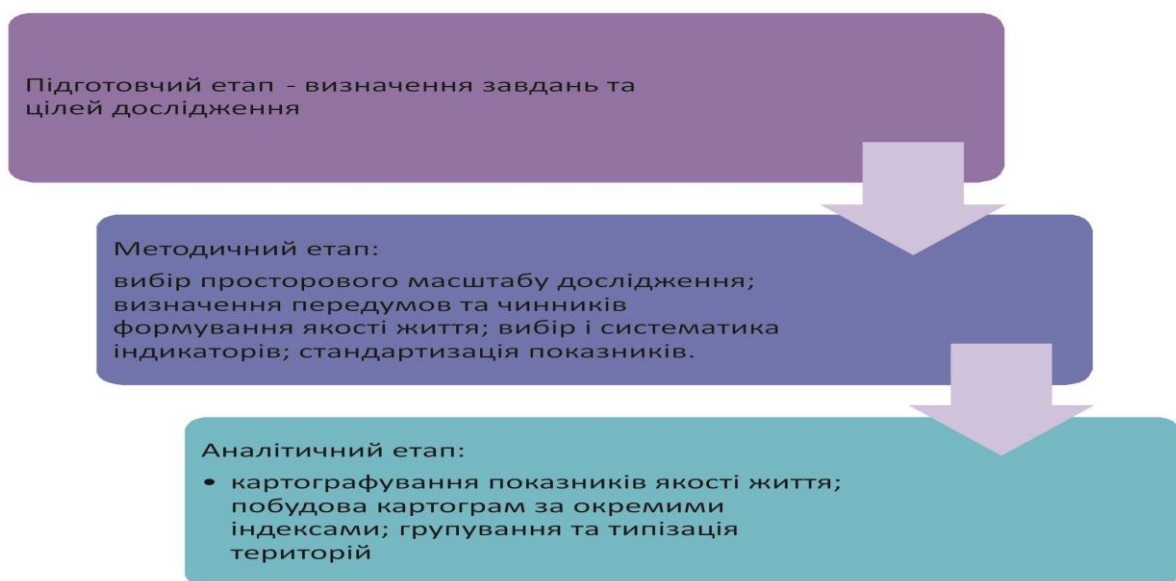

Рис. 1.2 Етапи дослідження якості життя населення регіону

Важливим методологічним аспектом дослідження територіальних диспропорцій є типологія регіонів. С.Л. Шульц виділяє чотири типи регіонів за рівнем якості життя населення:

1. Відсталий тип - низький рівень всіх складових якості життя.
2. Недостатньо-розвинений тип - низькі показники соціально-економічного розвитку та середні показники комфортності середовища.
3. Середньо-розвинений тип - середні значення показників соціально-економічного розвитку та комфортності середовища.
4. Розвинений тип - високі значення показників соціально-економічного розвитку та якості життя населення [6, с. 32].

Підсумовуючи, можна зазначити, що вивчення просторових нерівностей у якості життя потребує застосування багатовимірного методологічного апарату, показників та індексів, що дозволяють оцінити різні аспекти якості життя населення та виявити регіональні особливості її формування. При цьому важливим є поєднання кількісних та якісних методів дослідження, що забезпечує всебічний аналіз проблеми та обґрунтування шляхів подолання територіальних диспропорцій.

Висновки до першого розділу

Дослідження якості життя населення є складним багатоаспектним процесом, що потребує комплексного підходу та врахування об'єктивних і суб'єктивних чинників. Аналіз наукових джерел засвідчив відсутність єдиного загальноприйнятого визначення поняття "якість життя". Більшість науковців розглядають якість життя як інтегральну категорію, що відображає єдність суб'єктивних і об'єктивних оцінок різних умов життєдіяльності та властивостей особистості в конкретному культурно-історичному та ресурсному контексті. Встановлено, що якість життя населення має чітко виражений регіональний характер та територіальну диференціацію.

Регіональні особливості формування якості життя визначаються комплексом факторів: природно-географічних; соціально-економічних; демографічних; екологічних; інституційних; інфраструктурних тощо. Управління якістю життя населення на регіональному рівні потребує системного підходу та активної участі територіальних громад. Ефективність управління залежить від: чіткого розподілу повноважень між рівнями управління; фінансової спроможності територіальних громад; розвитку місцевого самоврядування; залучення громадськості до прийняття рішень .

Методика дослідження територіальних диспропорцій якості життя населення базується на використанні системи об'єктивних та суб'єктивних індикаторів. Найбільш ефективним є комбінований підхід, що передбачає: оцінку об'єктивних умов життя; дослідження суб'єктивного сприйняття якості життя населенням; інтегральну оцінку територіальної диференціації .

Отже, теоретико-методологічні основи дослідження територіальних диспропорцій формування якості життя населення створюють необхідне підґрунтя для проведення практичного аналізу на прикладі конкретного регіону та розробки рекомендацій щодо вдосконалення регіональної політики у цій сфері.

РОЗДІЛ 2.

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Історико-географічні чинники

Формування якості життя населення Чернівецької області значною мірою визначається комплексом історико-географічних факторів. Поєднання особливостей історичної спадщини, вигідного географічного розташування та багатого природно-ресурсного потенціалу заклало підвалини для своєрідного соціально-економічного розвитку території та становлення унікального соціокультурного простору, який охоплює всі сфери життя місцевого населення.

Історичний розвиток території сучасної Чернівецької області має складний і багатогранний характер. До середини XIV ст. ці землі входили до складу Галицько-Волинського князівства, що визначило їх тісний зв'язок із загальноукраїнським історичним процесом. Після його занепаду територія потрапила під владу Молдавського князівства, що привнесло в регіон елементи романської культури та вплинуло на формування етнічного складу населення. У 1774 році Буковина була приєднана до складу Австрійської імперії, що кардинально змінило вектор розвитку регіону [26].

Перебування краю у складі Австрійської імперії (1774-1918 рр.) стало визначальним етапом у становленні урбаністичного середовища та розбудові суспільної інфраструктури. Цей період характеризувався запровадженням європейських стандартів освіти, зокрема заснуванням Чернівецького університету (1875 р.), формуванням системи охорони здоров'я та налагодженням регулярного транспортного обслуговування населення.

В той час Чернівці отримали статус крайової столиці та перетворилися на важливий адміністративний, економічний і культурний центр Буковини. Як зазначає І. Гукалова, "історичний розвиток міста визначив його особливий дух і публічний простір, завдяки своєчасності і потужності інвестування у

міські інфраструктури - прокладання трамваю, освітлення, створення 'осередків' креативності - починаючи від відомих кав'ярень і закінчуючи відомими установами культури" [5].

Історичні особливості розвитку території сформували специфічні риси регіону, які суттєво впливають на сучасну якість життя населення. Серед них особливо важливими є:

- поліетнічність та мультикультурність, що проявляється у формуванні традицій міжетнічної толерантності та збереженні культурних особливостей різних етнічних груп;
- європейські традиції управління та самоврядування, що включають багатий досвід функціонування місцевого самоврядування та розвинені традиції громадської активності;
- унікальна архітектурно-планувальна спадщина, представлена збереженою австрійською забудовою міст та розвиненою історичною інфраструктурою [5].

За даними досліджень, вплив австрійської спадщини на якість життя проявляється через високий рівень урбаністичної культури, розвинену соціальну інфраструктуру та збережені публічні простори [16].

Міжвоєнний період (1918-1940 рр.), коли Буковина перебувала у складі Румунії, характеризувався певним економічним занепадом, але водночас зберіг європейські традиції міського життя. Радянський період (1940-1941, 1944-1991 рр.) приніс кардинальні зміни в соціально-економічну структуру регіону: було проведено індустріалізацію, колективізацію сільського господарства, змінено систему землекористування. Ці трансформації суттєво вплинули на спосіб життя населення та його якісні характеристики.

Географічне положення області є одним із визначальних чинників формування якості життя населення. Розташування Чернівецької області у південно-західній частині України на межі з Румунією (протяжність кордону 226 км) та Молдовою (178 км) відкриває широкі можливості для розвитку міжнародної співпраці та транскордонних зв'язків. Як зазначають

дослідники, "недооцінка транскордонного співробітництва як механізму регіонального розвитку і підняття якості життя людей, що проживають у прикордонних регіонах" [8] є одним з важливих факторів, що стримують економічний розвиток області.

Прикордонне положення створює як переваги (можливості для міжнародної торгівлі, культурного обміну, розвитку туризму), так і певні проблеми (необхідність посиленого прикордонного контролю, специфіка прикордонної інфраструктури). Важливим аспектом є транзитний потенціал області, через яку проходять важливі транспортні коридори, що з'єднують Україну з країнами Південно-Східної Європи.

Природно-ресурсний потенціал регіону характеризується значною різноманітністю та комплексністю. Область має унікальне поєднання рівнинних та гірських ландшафтів (близько 30% території займають Карпати), що створює сприятливі умови для розвитку рекреації та туризму. Наявність родючих ґрунтів у рівнинній частині (чорноземи, сірі лісові ґрунти) сприяє розвитку сільського господарства. "Щорічно у області виробляється понад 12% всієї продукції садівництва держави, частина якої експортується. Продукція садівництва області в грошовому вимірі складає близько 1 млрд гривень" [27].

Територія області розташована в межах трьох природних районів, що створює різноманітні умови для життєдіяльності населення:

- Прикарпаття з горбистим рельєфом та родючими ґрунтами;
- Карпати з гірським рельєфом, значною кількістю опадів та лісовими ресурсами;
- Прут-Дністровське межиріччя з рівнинним рельєфом та сприятливими агрокліматичними умовами [29].

Така різноманітність природних умов формує специфічні характеристики середовища проживання населення, включаючи наявність різноманітних природних ландшафтів, рекреаційних ресурсів та сприятливих умов для сільського господарства [7].

Мінерально-сировинні ресурси області включають поклади гіпсу, кварцових пісків, вапняків, мергелів, що використовуються у будівельній індустрії. Наявні також джерела мінеральних вод різного хімічного складу, які мають лікувальні властивості та використовуються для оздоровлення населення.

Кліматичні умови області сприятливі для життєдіяльності населення та ведення господарства. Помірно-континентальний клімат з достатньою кількістю опадів (600-800 мм на рік) та помірними температурами створює комфортні умови проживання. Водночас, в гірських районах суворіші кліматичні умови впливають на характер розселення та господарської діяльності, створюючи певні обмеження для розвитку інфраструктури та сільського господарства.

Екологічна ситуація в області є відносно сприятливою порівняно з іншими регіонами України. Відсутність великих промислових підприємств-забруднювачів, значна лісистість території (29,2% площі області) створюють передумови для збереження якості довкілля. Проте існують локальні екологічні проблеми, пов'язані з забрудненням водних об'єктів, нераціональним використанням земельних ресурсів, накопиченням побутових відходів [10].

Історико-культурна спадщина регіону є важливим чинником формування якості життя населення. На території області розташовано 836 пам'яток архітектури, 467 пам'яток археології, 886 пам'яток історії [3]. Особливо цінними є архітектурні ансамблі Чернівців, зокрема комплекс будівель колишньої резиденції митрополитів Буковини і Далмації (нині - Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), включений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Ця багата культурна спадщина не лише створює потужний потенціал для розвитку туризму, але й формує особливе культурне середовище, що впливає на якість життя населення.

2.2. Суспільно-географічні чинники

Рівень та якість життя населення Чернівецької області значною мірою залежать від суспільно-географічних факторів, які визначають напрями господарського поступу, формують систему розселення, впливають на розвиток інфраструктури та особливості територіальної організації суспільства.

Економічна структура регіону характеризується переважанням аграрно-промислового виробництва з розвиненою харчовою, легкою та деревообробною промисловістю. За даними досліджень, у структурі валового регіонального продукту області найбільшу частку займають сільське господарство (18,2%), промисловість (15,7%), торгівля (14,3%) та транспорт (7,8%) [19]. Така структура економіки визначає специфіку зайнятості населення та рівень його доходів.

Особливе значення для якості життя населення має розвиток підприємництва. В області функціонує понад 50 тисяч суб'єктів малого та середнього бізнесу, що забезпечують робочими місцями близько 60% зайнятого населення [2]. Розвиток підприємництва сприяє формуванню середнього класу та підвищенню рівня життя населення.

Важливим аспектом є просторова організація економічної діяльності. У регіоні сформувалися такі економічні центри: Чернівці (багатофункціональний економічний центр з розвиненою сферою послуг); Новоселиця, Сторожинець - центри харчової промисловості; Вижниця, Путила - центри деревообробної промисловості та туризму [15].

Розвиток соціальної інфраструктури є одним із ключових чинників формування якості життя населення. Особливістю просторової організації соціальної інфраструктури є її нерівномірний розвиток. У міських поселеннях спостерігається вища концентрація та краща якість послуг, тоді як у сільській місцевості, особливо в гірських районах, доступність та якість

послуг є нижчою. Це створює територіальні диспропорції в якості життя населення.

Транспортна інфраструктура області включає: 2885,5 км автомобільних доріг загального користування; 413 км залізничних колій; міжнародний аеропорт "Чернівці"; розвинену мережу міського та приміського транспорту [5].

Специфікою транспортної системи є її орієнтація на забезпечення як внутрішньорегіональних зв'язків, так і міжнародного сполучення, що обумовлено прикордонним положенням області. Водночас якість транспортної інфраструктури потребує суттєвого покращення, особливо в сільській місцевості.

Особливості розселення населення значною мірою визначають можливості доступу до соціальних благ та послуг. Система розселення області включає: 11 міст; 8 селищ міського типу; 398 сільських населених пунктів [11].

Для області характерна висока щільність сільського розселення та наявність великих сіл, що є історичною особливістю регіону. Це створює специфічні вимоги до організації обслуговування населення та розвитку інфраструктури.

Прикордонне положення області створює як додаткові можливості, так і певні обмеження для розвитку. З одного боку, це сприяє розвитку міжнародної торгівлі, транскордонного співробітництва, туризму. З іншого - вимагає додаткових витрат на розвиток прикордонної інфраструктури та створює певні обмеження для економічної діяльності [21].

Важливим чинником є розвиток інформаційної інфраструктури. За даними досліджень, рівень проникнення Інтернету в області становить 65,8%, що є дещо нижчим за середній показник по Україні. При цьому спостерігається значна диференціація між міською та сільською місцевістю в доступності цифрових послуг [25].

Суттєвий вплив на якість життя населення має рівень розвитку житлово-комунальної інфраструктури. В області: рівень забезпеченості житлом становить 27,3 м² на особу; централізованим водопостачанням забезпечено 68% населення; централізованим газопостачанням - 85% населення [18].

Однак якість житлово-комунальних послуг часто не відповідає сучасним вимогам, особливо в сільській місцевості. Це створює суттєві відмінності в умовах проживання міського та сільського населення.

Важливою складовою якості життя є розвиток сфери торгівлі та послуг. В області функціонує: понад 3500 об'єктів роздрібної торгівлі; 890 закладів громадського харчування; 450 об'єктів побутового обслуговування [9].

Особливістю є концентрація більшості сучасних торговельних форматів (торгових центрів, супермаркетів) у обласному центрі та найбільших містах, тоді як у сільській місцевості переважають традиційні форми торгівлі.

Значний вплив на якість життя має розвиток туристичної інфраструктури. В області функціонує: 75 готелів та аналогічних засобів розміщення; 15 санаторно-курортних закладів; понад 100 сільських садиб, що надають послуги сільського зеленого туризму [11].

Туристична галузь не лише створює додаткові робочі місця та доходи для населення, але й сприяє розвитку інфраструктури, що покращує умови життя місцевих жителів.

Таким чином, суспільно-географічні чинники формують складну систему умов, що визначають якість життя населення Чернівецької області. Їх просторова диференціація створює територіальні відмінності в можливостях доступу до соціальних благ та послуг, що потребує врахування при розробці регіональної політики розвитку.

Водночас наявний потенціал регіону, особливо в сфері розвитку підприємництва, туризму, транскордонного співробітництва, створює можливості для підвищення якості життя населення за умови ефективного використання наявних ресурсів та подолання існуючих інфраструктурних обмежень.

2.3. Демографічні чинники

Демографічні чинники є одними з ключових у формуванні якості життя населення регіону, оскільки вони визначають не лише кількісний склад населення, але й якісні характеристики людського потенціалу території. Аналіз демографічної ситуації в Чернівецькій області дозволяє виявити основні тенденції та особливості, що впливають на якість життя місцевого населення.

Чисельність і динаміка населення. Станом на 2022 рік чисельність наявного населення Чернівецької області становила 860 тис. осіб [24]. Протягом останніх десятиліть спостерігається тенденція до скорочення населення регіону. За період 2020-2022 рр. чисельність населення області зменшилась на 0,8% [24]. Основними причинами такої динаміки є природне скорочення населення та міграційний відтік.

Природний рух населення характеризується від'ємними показниками природного приросту. Хоча область традиційно мала вищі показники народжуваності порівняно з середньоукраїнськими, в останні роки спостерігається їх зниження. Коефіцієнт народжуваності в області у 2021 році становив 8,2 народжених на 1000 населення, що нижче середнього показника по Україні (8,8‰) [27]. Водночас рівень смертності залишається відносно високим - 15,7 померлих на 1000 населення [11]. Така ситуація призводить до природного скорочення населення, що негативно впливає на демографічний потенціал регіону.

Важливим аспектом є статеві-вікова структура населення. У Чернівецькій області, як і загалом в Україні, спостерігається процес демографічного старіння. Частка осіб віком 60 років і старше складає понад 20% населення [11]. Це створює додаткове навантаження на працездатне населення та систему соціального забезпечення, що впливає на якість життя всіх вікових груп.

Міграційні процеси відіграють суттєву роль у формуванні демографічної ситуації регіону. Чернівецька область характеризується від'ємним сальдо

міграції, особливо серед молоді та осіб працездатного віку. Основними напрямками міграції є:

- внутрішньодержавна міграція (переважно до Києва та економічно розвинутих регіонів);
- зовнішня трудова міграція (переважно до країн ЄС);
- освітня міграція молоді.

За даними досліджень, значна частина трудових мігрантів з області працює в країнах Європейського Союзу. Це має як позитивний вплив (грошові перекази, які підвищують рівень життя домогосподарств), так і негативні наслідки (відтік кваліфікованих кадрів, соціальні проблеми в родинях мігрантів).

Освітній рівень населення області є досить високим. За даними досліджень, 84,9% населення має повну середню або вищу освіту [28]. Наявність розвиненої системи вищої освіти в регіоні (зокрема, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) сприяє формуванню якісного людського капіталу.

Етнічна структура населення області характеризується багатонаціональним складом, що є історичною особливістю регіону. Крім українців, які становлять більшість населення, значними етнічними групами є румуни, молдавани, росіяни [11]. Така етнічна різноманітність створює унікальне соціокультурне середовище, що впливає на якість життя через різні аспекти - від культурного розмаїття до особливостей соціальної взаємодії.

Трудовий потенціал регіону значною мірою визначається демографічними процесами. Рівень економічної активності населення у 2021 році становив 62,3% [8]. Однак спостерігається тенденція до скорочення частки працездатного населення внаслідок демографічного старіння та міграційного відтоку.

Особливістю демографічної ситуації в області є значні територіальні відмінності між міською та сільською місцевістю. У сільській місцевості

спостерігаються: вищі показники народжуваності; більш інтенсивне старіння населення; вищий рівень міграційного відтоку молоді.

Демографічні процеси тісно пов'язані з якістю життя населення через такі аспекти: Вплив на економічний розвиток регіону через формування трудового потенціалу. Навантаження на систему соціального забезпечення та охорони здоров'я. Формування споживчого попиту та структури споживання. Розвиток соціальної інфраструктури відповідно до потреб різних демографічних груп.

Важливим показником, що характеризує якість життя населення, є очікувана тривалість життя при народженні. У Чернівецькій області цей показник становить 73,2 роки (69,1 років для чоловіків і 77,3 років для жінок) [28], що дещо вище середньоукраїнського рівня.

Слід відзначити вплив пандемії COVID-19 на демографічну ситуацію в області. У 2020-2021 роках спостерігалось: підвищення рівня смертності; зниження показників народжуваності; обмеження міграційної мобільності населення.

Для покращення демографічної ситуації та її позитивного впливу на якість життя населення необхідно:

- Розробити та впровадити ефективну регіональну демографічну політику, спрямовану на: підтримку молодих сімей; створення сприятливих умов для народження та виховання дітей; розвиток системи охорони здоров'я.
- Створити умови для зменшення міграційного відтоку населення через: розвиток регіонального ринку праці; підвищення рівня заробітної плати; покращення соціальної інфраструктури.
- Забезпечити адаптацію соціальної сфери до процесу старіння населення шляхом: розвитку геріатричної допомоги; створення умов для активного довголіття; підтримки осіб похилого віку.

Таким чином, демографічні чинники мають комплексний вплив на формування якості життя населення Чернівецької області. Негативні демографічні тенденції (природне скорочення населення, міграційний відтік,

старіння) створюють певні виклики для забезпечення високої якості життя. Водночас наявний демографічний потенціал регіону (високий освітній рівень, етнокультурне різноманіття) може бути використаний для покращення якості життя за умови реалізації ефективної регіональної політики.

2.4. Політичні чинники

Політичні чинники відіграють важливу роль у формуванні якості життя населення Чернівецької області. Їх вплив проявляється через систему адміністративно-територіального устрою, особливості місцевого самоврядування, регіональну політику розвитку та міжнародну співпрацю.

Адміністративно-територіальний устрій області зазнав суттєвих змін у процесі реформи децентралізації. Станом на 2020 рік у Чернівецькій області сформовано 52 територіальні громади у складі 3 районів: Вижницького, Дністровського та Чернівецького [24]. Така реорганізація спрямована на підвищення ефективності управління територіями та покращення якості надання адміністративних послуг населенню.

Важливим політичним чинником є діяльність органів місцевого самоврядування. Відповідно до законодавства, територіальні громади отримали більше повноважень та фінансових ресурсів для вирішення питань місцевого значення. Це дозволяє краще враховувати потреби жителів конкретних населених пунктів та ефективніше розподіляти кошти на розвиток інфраструктури та соціальної сфери [2].

Регіональна політика розвитку реалізується через низку стратегічних документів, зокрема: Стратегію розвитку Чернівецької області на період до 2027 року; План заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року; Регіональні цільові програми у різних сферах.

Ключовими пріоритетами регіональної політики визначено:

- підвищення конкурентоспроможності регіону;
- розвиток людського капіталу;
- збереження екологічної рівноваги;
- просторовий розвиток та цифрова трансформація регіону [3].

Прикордонне розташування Чернівецької області зумовлює важливість міжнародної співпраці як чинника формування якості життя населення. Область бере активну участь у реалізації проектів транскордонного співробітництва з Румунією та Республікою Молдова. Зокрема, в рамках Програми транскордонного співробітництва Україна-Румунія 2014-2020 реалізовано проекти з розвитку прикордонної інфраструктури, охорони здоров'я, освіти та культури [24].

Важливою складовою політичних чинників є діяльність єврорегіону "Верхній Прут", до якого входить Чернівецька область. Це сприяє розвитку міжрегіональних зв'язків, реалізації спільних проектів у сфері економіки, екології, туризму та культури [18].

Разом з тим, існує ряд проблемних аспектів, які знижують ефективність впливу політичних чинників на якість життя населення: недостатня інституційна спроможність окремих територіальних громад; нерівномірність розвитку різних територій області; потреба в удосконаленні механізмів міжмуніципального співробітництва; необхідність посилення координації між різними рівнями управління [6].

Політична нестабільність та військова агресія Росії проти України з 2022 року також суттєво впливають на соціально-економічну ситуацію в регіоні. Зокрема, область прийняла значну кількість внутрішньо переміщених осіб, що створює додаткове навантаження на соціальну інфраструктуру та місцеві бюджети.

На сучасному етапі важливим напрямом є цифрова трансформація публічного управління. В області впроваджуються електронні сервіси, розвивається мережа центрів надання адміністративних послуг, що підвищує доступність та якість публічних послуг для населення.

Перспективними напрямками посилення позитивного впливу політичних чинників на якість життя населення є: подальший розвиток спроможності територіальних громад; впровадження інноваційних підходів до управління розвитком територій; активізація міжнародної співпраці та залучення інвестицій; розширення участі громадськості у прийнятті управлінських рішень; розвиток електронного урядування та цифрових послуг.

Таким чином, політичні чинники через систему публічного управління, регіональну політику та міжнародну співпрацю здійснюють комплексний вплив на формування якості життя населення Чернівецької області. Ефективність цього впливу значною мірою залежить від узгодженості дій різних суб'єктів управління та їх здатності адекватно реагувати на сучасні виклики.

Висновки до другого розділу

На основі проведеного аналізу, можна зробити такі висновки щодо чинників формування якості життя населення Чернівецької області:

- ✓ Історико-географічні чинники визначають специфіку регіонального розвитку та якість життя населення через: унікальне геополітичне положення області на перетині державних кордонів; багату історичну спадщину та мультикультурні традиції Буковини; наявність природно-ресурсного потенціалу для розвитку рекреації та туризму; відносно сприятливу екологічну ситуацію.

- ✓ Суспільно-географічні чинники мають визначальний вплив через: переважно аграрно-промислову спеціалізацію економіки регіону; відносно низький рівень урбанізації; недостатній розвиток транспортної та соціальної інфраструктури; значний потенціал транскордонного співробітництва.

- ✓ Демографічні чинники характеризуються: від'ємним природним приростом населення; високим рівнем зовнішньої трудової міграції; старінням населення; диспропорціями у статеві-віковій структурі.

✓ Політичні чинники проявляються через: недостатню ефективність регіональної політики; обмежені можливості місцевого самоврядування; потребу в удосконаленні механізмів управління регіональним розвитком; значний потенціал міжнародної співпраці.

Взаємодія та взаємовплив різних груп чинників формує специфічні риси якості життя населення області: переважання сільського способу життя; збереження традиційної культури та цінностей; значну роль особистих підсобних господарств; високу залежність від трудової міграції. Основні проблеми, що знижують якість життя населення: відносно низький рівень доходів; обмежені можливості працевлаштування; недостатній розвиток соціальної інфраструктури; периферійне положення відносно центрів розвитку. Перспективні напрями підвищення якості життя: розвиток туристично-рекреаційної сфери; активізація транскордонного співробітництва; модернізація інфраструктури; диверсифікація економіки регіону.

Таким чином, якість життя населення Чернівецької області формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників, які мають як позитивний, так і негативний вплив. Врахування їх особливостей та взаємозв'язків необхідне для розробки ефективної регіональної політики, спрямованої на підвищення якості життя населення області.

РОЗДІЛ 3.

ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ У СКЛАДОВИХ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Чернівецька область у формуванні загальнодержавних характеристик якості життя населення.

Останнє десятиріччя у політичному, соціально-економічному розвитку України було наповнене різноманітними подіями які залишили свій відбиток на формуванні якості життя її мешканців. На фоні економічної кризи та Революції гідності, у 2014 році розпочалося вторгнення нашого сусіда яке переросло в анексію АР Крим та початку військових дій, із усіма негативними тенденціями. Потім – пандемія Ковід19, що супроводжувалася локдауном, додатковим навантаженням на систему охорони здоров'я та й відбилася на рівні життя мешканців. Із 2022 року активна фаза збройної агресії ще більше внесла дестабілізаційних процесів у життя мешканців. Не дивлячись на все, за розрахунками ООН відповідно звітності 2023/24 роки показник Індексу людського розвитку (ІЛР) для нашої держави склав 0,734. Таке значення робить Україну державою високого рівня людського розвитку зайнявши 100 місце у загальносвітовому рейтингу (з 193 територіальних одиниць). Зауважимо, що від 1990 року до 2022 показник ІЛР в Україні зріс на 0,4% (від 0,731 до 0,734).

Якщо ж говорити про внутрідержавні, міжрегіональні особливості у формуванні якості життя їх мешканців, то тут варто зауважити, що їх аналіз ведеться через аналіз показників котрі формують 6 тематичних блоків із 33 показників. А методика розроблена на базі Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України. Інтегральний регіональний показник якості життя населення відображається через регіональний індекс людського розвитку (РІЛР), розраховується базуючись на даних Національного комітету статистики України [28].

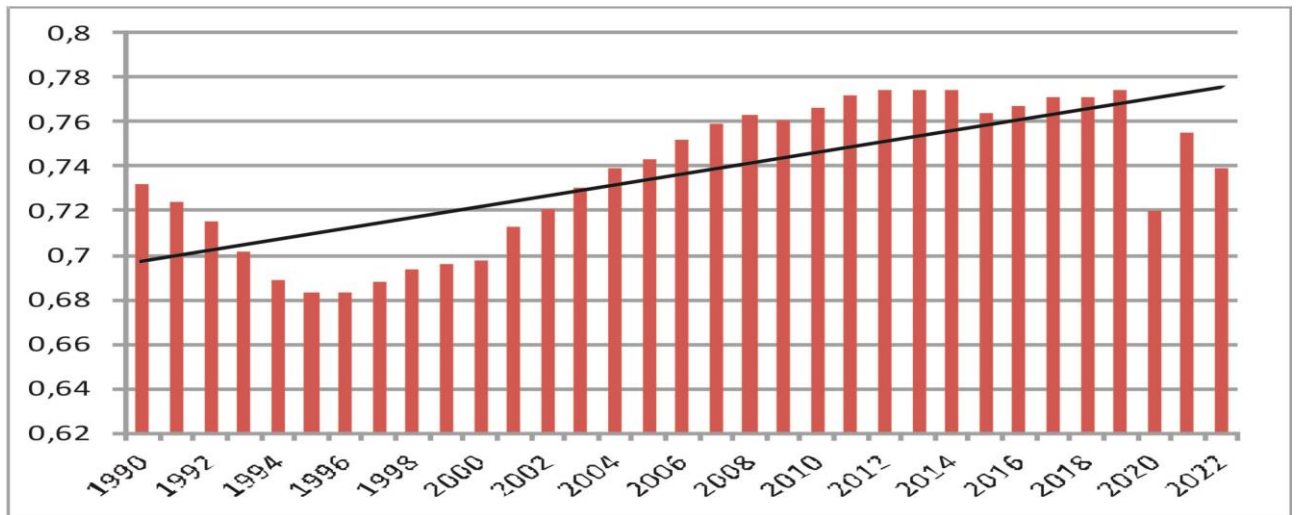

Рис. 2.1. Динаміка ІПР України 1990-2022 рр за даними ООН

Відмітимо, що саме значення інтегрального індексу (чи його складових) ніяк економічно не тлумачиться, тут важливо просто розуміти рейтингове місце, кожного конкретного регіону у загальноукраїнському ранжованому ряді (див рис. 3.2). щоб уявити місце Чернівецької області у цьому ряді показників нами взято за базовий 2020 рік даних.

Блок «Відтворення населення» включає 5 показників: сумарний індекс народжуваності, дитячу смертність до 5 років, середню тривалість життя при народженні, ймовірність дожиття чоловіків та окремо жінок віком від 20 до 65 років.

Населення є основним двигуном усього суспільного розвитку, а його індивідуальні особливості можна розглядати як критерії ефективності соціально-економічного та людського розвитку. Найважливішими з них є показники народжуваності, смертності та тривалості життя [13]. Народжуваність є показником впливу соціально-економіко-психологічних і культурних факторів на життя людей, їх здатність реалізовуватися в безперервності роду. На рівень смертності впливають умови життя та праці людини, якість та доступність медичної допомоги, сприятливе середовище тощо. Ключовим показником є очікувана тривалість життя, яка відображає як поточні, так і минулі умови життя, стан здоров'я тощо [18].

Чернівецька область має високі показники демографічного розвитку, посідаючи провідні позиції за важливими показниками відтворення населення, що свідчить про сприятливу демографічну ситуацію. Загальна народжуваність: Чернівецька область посідає 6 місце з індексом 0,1025, що перевищує середнє значення по Україні (0,0982). Це свідчить про відносно високу народжуваність. Дитяча смертність: Область посідає 20 місце з показником 0,1063, який є одним із найкращих в Україні (середнє значення – 0,1345). Про якісне надання медичних послуг та сприятливі умови проживання свідчить низький рівень дитячої смертності. Середня тривалість життя: Чернівецька область посідає друге місце в Україні за середньою тривалістю життя. Це свідчить про загальну якість життя та доступність медичних послуг. Ймовірність дожити до 65 років: У чоловіків область посідає перше місце (0,1619), у жінок – третє (0,1161). Це свідчить про стабільні соціально-економічні умови. Нейтральні аспекти: Коефіцієнт відтворення населення в цілому: Область займає 11 місце, середній результат, але покращується завдяки високій тривалості життя та низькій смертності немовлят. Загалом Чернівецька область має високі демографічні показники, що підтверджується низькою дитячою смертністю, високою тривалістю життя та високою ймовірністю дожити до 65 років для обох статей. Хоча загальний рівень народжуваності нижчий, ніж у лідерів рейтингу, він залишається стабільним. Ці показники створюють сприятливе підґрунтя для подальшого розвитку соціальної сфери та покращення демографічної ситуації в області.

Блок «Соціальна ситуація» складається з 6 показників: рівень злочинності; кількість хворих на активний туберкульоз; кількість хворих на алкоголізм і психічні розлади, пов'язані з наркотиками; кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; підліткова народжуваність; кількість самогубств. Чернівецька область за блоком «Соціальна ситуація» має показники нижчі за середні, що відносить її до категорії «бідних» регіонів у соціальному плані. Основні показники: Загальний рейтинг:

Область займає 19 місце з показником 0,7279, що значно перевищує середнє значення по Україні (0,1835). Це свідчить про серйозні проблеми в соціальній сфері. Позитивні сторони: Рівень злочинності: Чернівецька область посідає 7 місце з індексом 0,1326, що свідчить про низький рівень злочинності порівняно з іншими регіонами. Досягнення за окремими показниками: Область лідирує за 5 невизначеними показниками, що свідчить про позитивні зрушення в деяких аспектах. Негативні сторони: Народжуваність підлітків: область посідає 14 місце з показником 0,0371, що є середнім, але може свідчити про певні проблеми у сфері освіти чи соціальної підтримки молоді. Загальний показник соціальної ситуації свідчить про важливі проблеми, які потребують особливої уваги. висновок: Соціальна ситуація в Чернівецькій області має як позитивні, так і негативні моменти. Незважаючи на низький рівень злочинності та лідерство за деякими показниками, область в цілому демонструє низьку соціальну стабільність, відносячи себе до бідних регіонів. Основними проблемами залишаються нерівномірний соціальний розвиток, висока народжуваність підлітків та інші структурні проблеми, що впливають на загальну ситуацію. Це потребує посилення соціальних програм і підтримки населення.

Блок «Комфортне життя» включає 5 показників: забезпеченість житлом у містах; питома вага квартир, обладнаних централізованою системою водовідведення та водовідведення в сільській місцевості; питома вага квартир, обладнаних централізованим газопостачанням або підлоговою електроплитою в сільській місцевості; інтегральний показник стану навколишнього природного середовища; планова потужність амбулаторно-поліклінічних закладів; обсяг послуг, що надаються населенню.

Чернівецька область демонструє помірно комфортні умови проживання, але з помітними дисбалансами в окремих аспектах. Розглянемо основні показники: Позитивні сторони: Стан навколишнього середовища: За станом навколишнього природного середовища область посідає 7 місце з показником 0,1504, що значно вище середнього по Україні (0,1354). Це

свідчить про відносно хороші екологічні умови. Водовідведення та водопостачання в сільській місцевості: Чернівецька область посідає 5 місце з показником 0,1379, що значно перевищує середнє значення по Україні (0,1107). Це свідчить про високий рівень базової інфраструктури сільської місцевості. Інтегральний показник комфорту: Загальний індекс регіону за блоком «Комфортне проживання» становить 0,6289, що відносить Чернівецьку область до групи «майже комфортних» регіонів. Негативні сторони: Житлова ситуація в містах: Чернівецька область посідає 16 місце з показником 0,1429, що нижче середнього значення по Україні (0,1482). Це свідчить про недостатній рівень забезпеченості міста житлом. Амбулаторно-поліклінічні установи: Область посідає 21 місце з показником 0,0596, що значно нижче середнього рівня (0,0712). Це свідчить про низьку спроможність системи охорони здоров'я. Обсяг послуг, що надаються населенню: Чернівецька область посідає 13 місце з показником 0,0429, що нижче середнього по країні (0,0712). Це означає обмежений доступ до якісних послуг порівняно з економічно розвиненими регіонами. Загальний висновок: До групи «майже комфортних» регіонів входить Чернівецька область із сумарним показником 0,6289. Сильними сторонами є екологічна ситуація та рівень водопостачання та водовідведення сільської місцевості. Водночас основними викликами залишаються недостатній розвиток медичної інфраструктури, низький рівень забезпеченості житлом у містах та обмежений доступ до послуг. Це потребує стратегічних інвестицій у розвиток соціальної інфраструктури.

Блок «Добробут» включає 5 показників: рівень бідності за відносним критерієм; частка домогосподарств, які заощадили або придбали нерухомість; кількість мінімальних продуктивних кошиків, які можна придбати на середньодушовий дохід; валовий регіональний продукт; частка домогосподарств, які володіють усіма товарами тривалого користування в базовому наборі.

Чернівецька область має суперечливі показники в різних аспектах добробуту, які можна охарактеризувати наступним чином. Позитивні сторони представлені тим, що загальний показник блоку «Добробут» Чернівецької області займає перше місце з інтегральним значенням 0,8705, що свідчить про лідерство області в цьому блоці серед усіх регіонів України. Питома вага домогосподарств, які зберігають або купують нерухомість: Чернівецька область має один із найвищих показників (0,1839), що свідчить про фінансову спроможність значної частини домогосподарств. Питома вага домогосподарств, які володіють усіма основними товарами тривалого користування: Чернівецька область посідає 12 місце (0,0957), що трохи вище середнього показника по Україні (0,0955). Це свідчить про відносно хорошу фінансову забезпеченість. Негативні сторони: Коефіцієнт показника бідності: Чернівецька область має один із найвищих рівнів бідності (0,3578), що свідчить про те, що значна частка населення має низькі доходи. Мінімальна кількість продуктивних кошиків, які можна придбати на середній дохід на душу населення: Показник області становить 0,1774, що ставить її на 16 місце, нижче середнього значення по Україні (0,1814). Валовий регіональний продукт (ВРП): Чернівецька область має найнижчий показник в Україні (0,0557) серед усіх регіонів, що свідчить про слабку економічну базу. Загалом Чернівецька область має високі показники добробуту за окремими аспектами, такими як фінансова спроможність домогосподарств заощаджувати та загальний рейтинг блоку «Добробут». Водночас існують серйозні проблеми, пов'язані з рівнем бідності та низьким валовим регіональним продуктом, що відображає обмежені можливості економічного розвитку регіону. Для цього необхідні заходи щодо покращення економічної діяльності та підтримки бідних.

Блок «Гідна праця» включає 6 показників: рівень зайнятості населення; рівень безробіття; частка працівників, які отримуватимуть заробітну плату менше 1,5 розміру прожиткового мінімуму; частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам;

співвідношення середньої та мінімальної заробітної плати, од.; рівень соціального страхування. Зважений стандартизований показник рівня зайнятості населення найвищий у Харківській (0,085), Дніпропетровській (0,0818) та Київській (0,0816) областях. Найменше у Тернопільській (0,0714) та Волинській (0,0691) областях.

Чернівецька область має середні показники за більшістю критеріїв блоку «Гідна праця», серед яких: Рівень зайнятості населення: Чернівецька область посідає 15 місце з показником 0,0771, трохи нижче середнього значення по Україні (0,0783). Це свідчить про середню активність населення у сфері праці порівняно з іншими регіонами. Рівень безробіття: Посідає 7 місце з показником 0,1033, що вище середнього значення по Україні (0,0951). Це свідчить про певну проблему із забезпеченням робочими місцями. Низька заробітна плата (менше 1,5 прожиткового мінімуму): Чернівецька область посідає 11 місце (0,1017), що близько до середнього по Україні (0,1045). Це свідчить про відносно рівномірний розподіл низькооплачуваних працівників порівняно з іншими регіонами. Погані умови праці: Область посідає 2 місце з показником 0,1248, відразу поступаючись Закарпаттю. Це є серйозною проблемою, оскільки великий відсоток працівників працює в неналежних санітарно-гігієнічних умовах. Співвідношення середньої та мінімальної зарплати: Показник 0,0691 ставить область на нижчі позиції в рейтингу. Це свідчить про незначну різницю між середньою заробітною платою та мінімальною заробітною платою, що вказує на низький загальний рівень заробітної плати. Рівень соціального страхування: Один із найнижчих показників у Чернівецькій області – 0,0465. Це свідчить про недостатнє охоплення населення гарантіями та соціальними послугами. Загальний висновок: За більшістю критеріїв блоку «Гідна праця» Чернівецька область посідає середні або низькі позиції. Основні виклики: Високий рівень безробіття. Невідповідні умови праці. Низьке соціальне забезпечення. Для покращення ситуації необхідно зосередитися на створенні якісних робочих

місць, підвищенні заробітної плати та покращенні умов праці та соціального захисту.

Блок «Освіта» включає 5 показників: показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком від 3 до 5 років; охоплення загальною середньою освітою дітей шкільного віку; частка осіб з рівнем освіти не нижче рівня «базова вища освіта» серед населення віком 25 років і старше; середня тривалість навчання осіб віком від 25 років; середній бал за результатами незалежного зовнішнього оцінювання.

Чернівецька область демонструє середні чи низькі результати в освітній галузі за кількома ключовими показниками, що свідчить про наявність значних проблем у доступі до якісної освіти. Позитивним є те що доступ до закладів загальної середньої 10 місце з показником 0,2255, що трохи вище середнього значення по Україні (0,2252). Це свідчить про відносно добрий рівень доступу дітей шкільного віку до освіти. Охоплення дошкільною освітою - 15 місце з показником 0,0859, близьким до середнього по Україні (0,0873). Це прийнятний результат, навіть якщо це не результат лідерства. Показник «Освіта населення віком від 25 років» показує 19 місце з часткою осіб з рівнем освіти не нижче «базова вища» - 0,1569, що нижче середнього по Україні (0,1731). Це свідчить про недостатній рівень освіченості дорослого населення. За середньою тривалістю навчання дорослих Чернівецька область має один із найгірших показників – 22 місце (0,191), що значно нижче середнього рівня по Україні (0,2016). Це свідчить про недостатню тривалість формальної освіти. Результати незалежного зовнішнього оцінювання (ЗНО): Область посідає 21 місце з показником 0,1335, що нижче середнього значення по Україні (0,1378). Це свідчить про проблеми у підготовці учнів до ЗНО. Інтегральний показник блоку «Освіта»: Загальний результат області один із найнижчих – 21 місце з індексом 0,7930, значно нижчим від середнього по Україні (0,8250). Загальний висновок: Чернівецька область має низький доступ до базової освіти, але стикається з низькою якістю освіти та слабкою освітньою базою дорослого населення.

Проблеми з підготовкою учнів (низькі результати ЗНО) та менша тривалість формальної освіти серед дорослих свідчать про системні проблеми. Необхідно зосередитися на підвищенні якості освіти, доступності професійної підготовки та покращенні підготовки студентів до ЗНО.

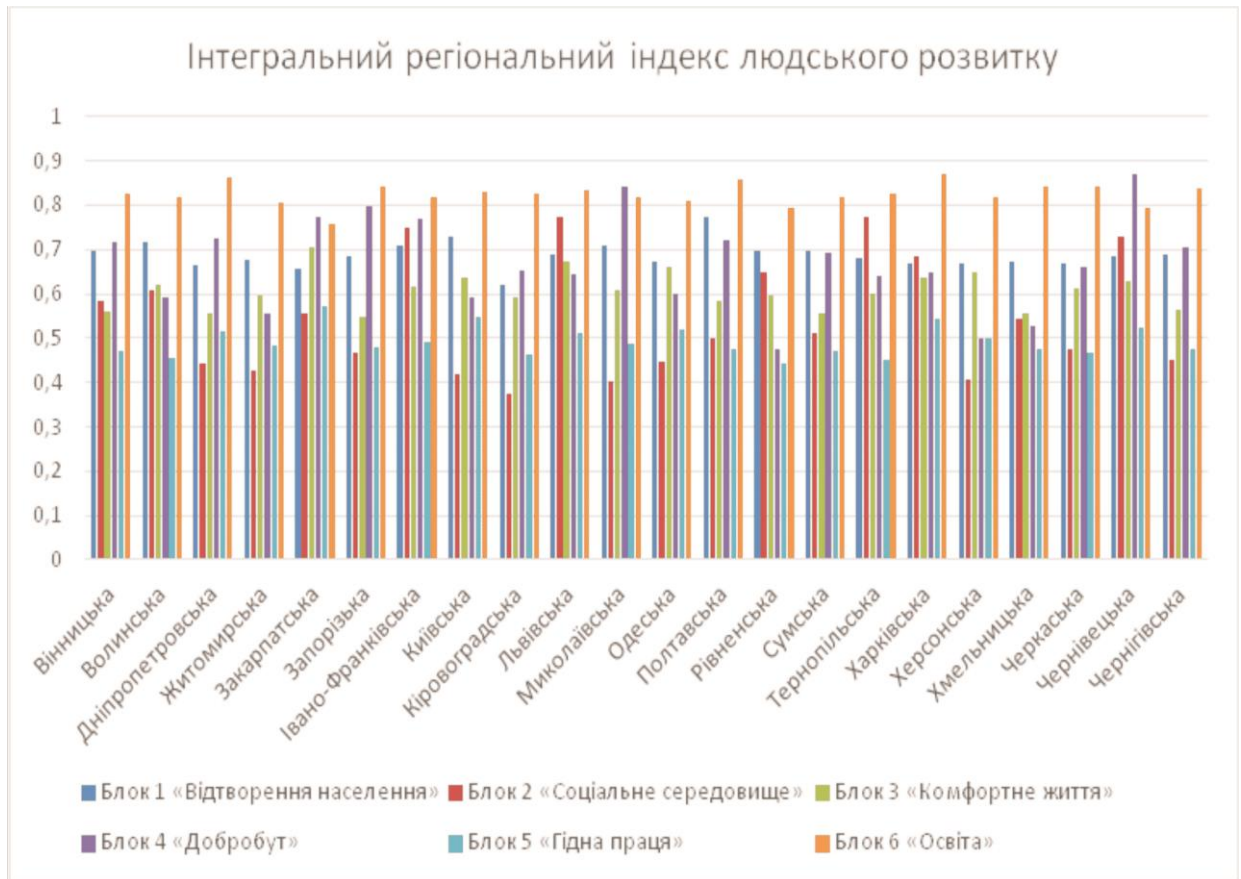

Рис. 3.2 Розподіл стандартизованих зважених каліброваних показників формуючих ІЛР областей України

Розрахунки індексу людського розвитку дають змогу побудувати єдину шкалу, за якою класифікуються всі регіони України. Конкретне значення інтегрального індексу (або показників, що характеризують окремі аспекти людського розвитку) не має економічного тлумачення – важливе лише місце, яке належить кожному конкретному регіону в унікальній для України шкалі [24].

У 2019 році Чернівецька область мала найвищий в Україні індекс ІЛР – 4,2294. Це свідчить про лідерство області у сфері людського розвитку, зокрема охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Основні аспекти: Позиція області: Чернівецька область належить до регіонів з найвищим ІЛР

(вище 4,0). До цієї групи також входять Івано-Франківська, Львівська, Харківська та Закарпатська області. Порівняння із середнім показником по Україні: Середнє значення ІЛР в Україні склало 3,8251. Показник Чернівецької області значно перевищує цей рівень, що свідчить про сприятливі соціально-економічні умови. Регіональні групи: До регіонів із найнижчим ІЛР (3,51-3,60) належать Житомирська, Херсонська та Кіровоградська. Порівняно з цими регіонами Чернівецька область демонструє значно кращі результати. Серед лідерів: Чернівецька область навіть випереджає інші регіони з високим ІЛР, такі як Івано-Франківськ (4,1554) та Львів (4,1307).

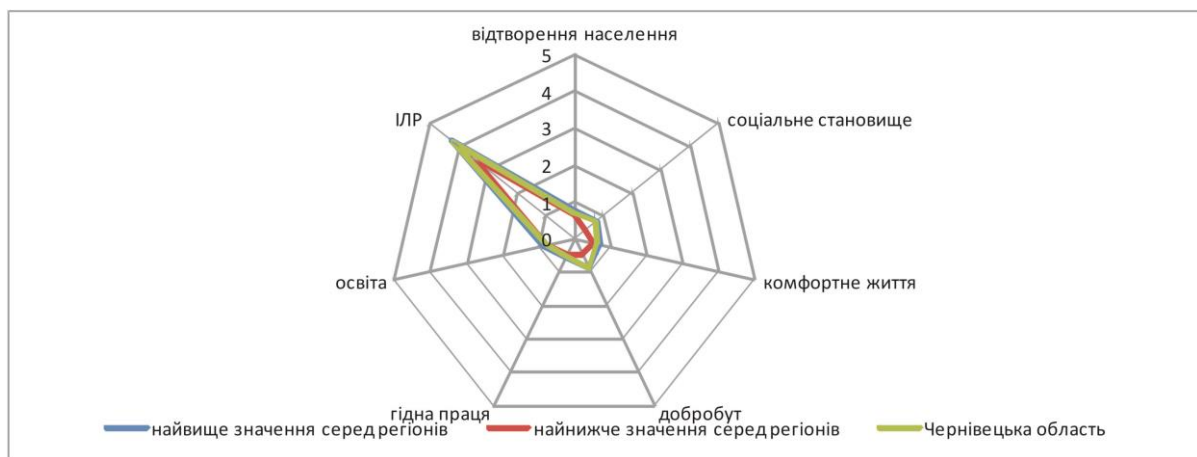

Рис. 3.3 Характеристики людського розвитку Чернівецької області, 2019 р.

Чернівецька область є абсолютним лідером за індексом людського розвитку в Україні у 2019 році. Це свідчить про позитивні соціально-економічні та освітні умови, які створюють основу для розвитку людського потенціалу. Високий ІЛР відображає високу тривалість життя, доступ до освіти та стабільний рівень доходів у регіоні.

Отже, Чернівецька область у переважній більшості показників формуючих якості життя населення розмістилася на високих та середніх позиціях поміж регіонів України. Однак можемо прослідкувати проблемні моменти такі як освіта.

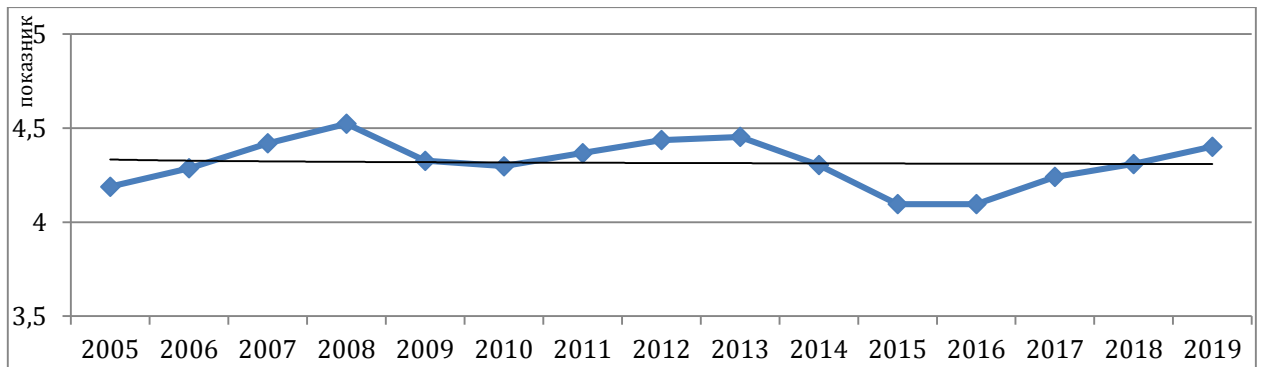

Рис. 3.4 Динаміка інтегрального показника розвитку людського потенціалу в Чернівецькій області

Згідно інформації Державної служби статистики України, у Чернівецькій області від 2015 року фіксуємо зростання ІРЛР. Ще у 2017 році досліджуваний показник становив 4,23 то у 2019 – 4,40. Найбільшого значення ІРЛР за досліджуваний період сягав 2008 році – 4,51.

Таким чином можемо говорити про загально сприятливі тенденції у формування якості життя населення Чернівецької області.

3.2 Оцінка територіальних особливостей складових якості життя населення регіону дослідження

Якщо на рівні держави ми маємо декілька методик оцінки якості життя населення то на рівні адміністративних районів провести таке дослідження знано важче. У попередньому розділі були детально описані всі компоненти ЯЖН. Однак методологія дослідження ЯЖН на районному рівні буде дещо іншою, беручи до уваги наявну первинну статистичну інформацію. Хоча нами було враховано всі компонентні складові ЯЖН.

Загалом вивчення особливостей людського розвитку зводиться до аналізу наявних матеріалів, а надалі їх ранжування. Наразі при дослідженнях на рівні адміністративних районів Чернівецької області (як і будь якої іншої) зустрічаємося із порушенням статистичного ряду показників, адже із змінами які відбулися в наслідок адміністративно-територіальної реформи змінилася кількість ядер спостереження. Тому до 2020 року ми мали 11

адміністративних районів та 2 міста обласного значення. Відповідно до цього переліку територіальних одиниць й проводилися дослідження. Так у своїй кандидатській дисертації Лапушняк Мирослава проводячи суспільно-географічну оцінку якості життя населення виділила три типи адміністративно-територіальних одиниць Чернівецької області відповідно до результатів дослідження якості життя населення [11]. Вона проаналізувала 19 показників (див рис. 3.5).

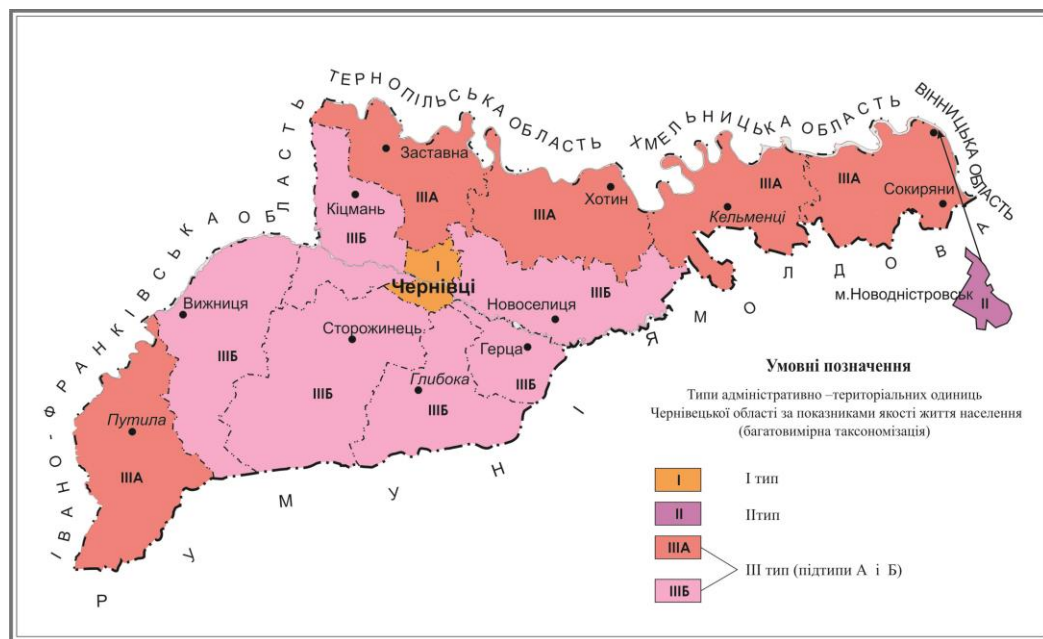

Рис. 3.5. Типи адміністративних районів Чернівецької області за особливостями формування якості життя населення (за М. Лапушняк)

До першого типу вона віднесла м. Чернівці, як безперечного лідера за якісними характеристиками із значними соціально-економічними перевагами. До другого типу віднесено м. Новодністровськ, із високими рівнями освіченості й доходів мешканців, якісним медичним обслуговуванням та низькою смертністю. До третього типу віднесли всі решта районів області, хоча й за специфікою співмірності показників життєдіяльності розділені на два підтипи. До першого (А) віднесли північні придністерські райони та Путильський. А до іншого (Б) увійшли центральні адміністративні райони. Вони вирізнялися однією особливістю яка заключалася в тому що не можна було визначити якісь спільні риси у наборі критеріїв.

Починаючи із 2021 року Чернівецька область офіційно об'єднує три адміністративні райони, згідно яких й ведуться статистичні спостереження Головним управлінням статистики в Чернівецькій області. Але якщо до 11 районів метод ранжування було доцільно застосовувати то для трьох – не зовсім вдале рішення. То ж нами було простежено територіальні особливості характеристик якості життя населення потім на рівні нових районів.

Оскільки майже всі показники мають різні назви та різні розміри, вони повинні бути одновимірними та порівнянними. У своєму дослідженні ми всі показники нормували через їх порівняння із пересічними показниками по області загалом. Так, всі характеризуючі якості життя населення Чернівецької області у нормованому форматі становили 1,00, а значення цих вимірів по адміністративних районах будуть уже коефіцієнти, які отримуємо через відношення відповідного показника до пересічно обласного.

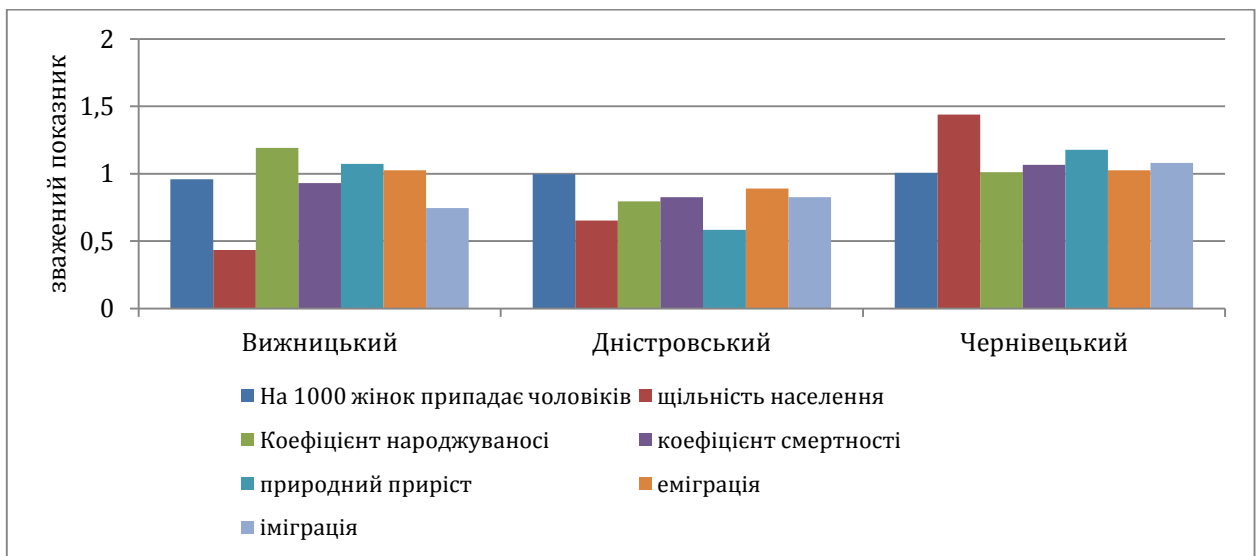

Рис. 3.6 Зважені показники, що характеризують демографічний блок при формуванні якості життя населення в районах Чернівецької області.

У випадку якщо показник дестабілізуючий (тобто негативний) такий як смертність населення, безробіття, злочинність, тощо тоді при обчислення індексу по відповідному блоку такий показник подаємо у оберненому значенні через $1/\text{індекс}$). Загальна інтегральна оцінка розраховується як пересічне значення зведених показників по кожному блоку.

Блок «відтворення населення» оцінено за показниками 2022 року оскільки на період військового стану висвітлення демографічних показників є засекреченим. Із рисунку 3.6 можемо бачити, що беззаперечним лідером за значеннями формуючими блок відтворення населення є Чернівецький адміністративний район при загальному індексі відтворення 7,62. Лише за індексом народжуваності його випереджає Вижницький, який має зважений індекс відтворення 6,45. Найгірші показники як за індексами формуючими так і за загальним індексом відтворення буде у дністровському районі (6,19) Власне така картина повторює тенденції які спостерігалися й при старому адміністративному устрої. Тоді при аналізі демографічних показників найбільш депресивними були північно-східні райони.

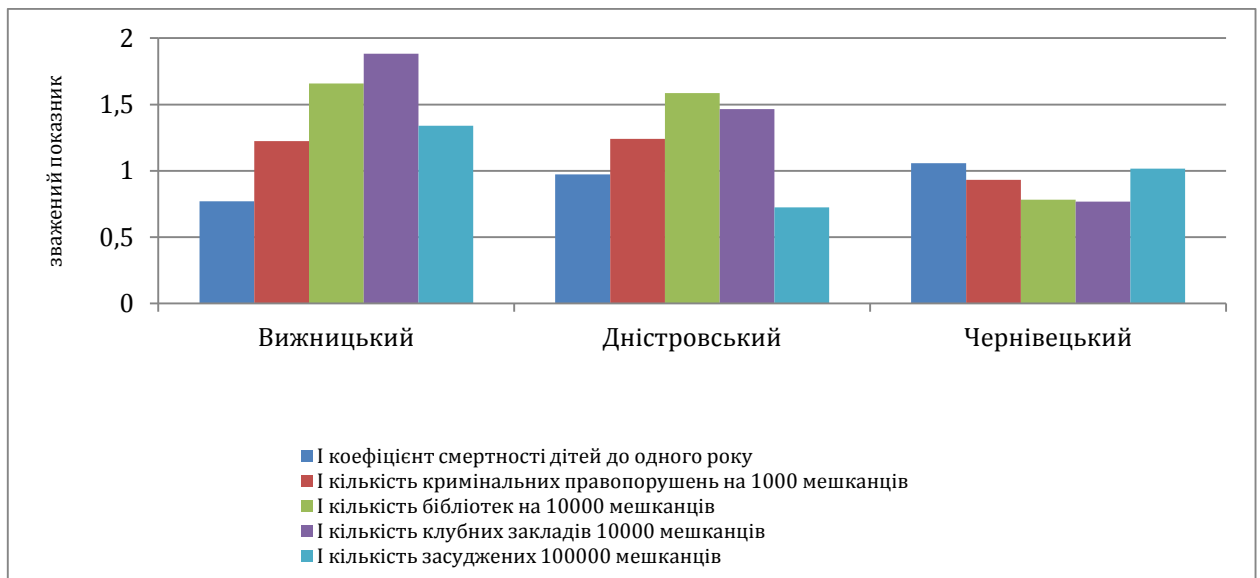

Рис. 3.7 Зважені показники, що характеризують блок соціального становища при формуванні якості життя населення в районах Чернівецької області.

Блок «Соціальне становище» передбачає врахування показників, що характеризують медичне обслуговування, складову безпеки, сюди ж віднесемо показник смертності дітей у віці до одного року, як характеризуючі медичну сферу, показники соціальних негараздів, тощо. Із врахуванням особливостей статистичної звітності в період військового стану нами опрацьовані показники о даній групі показників.

За показниками соціального становища, то тут переважання за Вижницьким районом (сумарний індекс 6,8), а Чернівецький адміністративний район за рахунок значного переважання за кількістю мешканців загального та міських зокрема зайняв позиції аутсайдера, хоча за показником що характеризує медичне обслуговування він лідирує. Й це зрозуміло, адже в обласному центрі сконцентровано основний потенціал.

Наступний блок «Комфортність життя» передбачає аналіз даних за площею житлового фонду та його якості, за забезпеченістю населення житлом, також до складової комфортного проживання входять дані про навколишнє середовище.

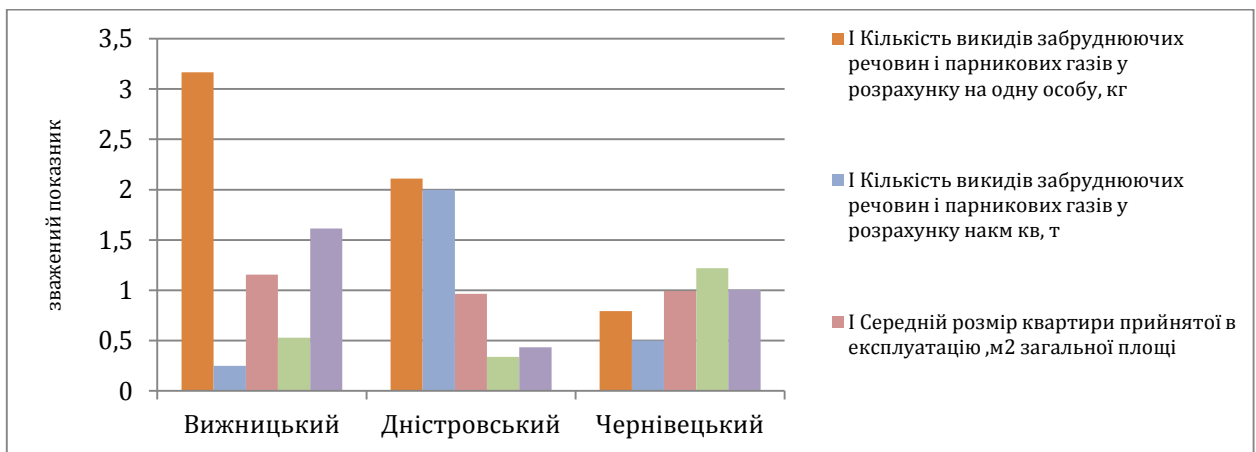

Рис. 3.8 Зважені показники, що характеризують блок комфортних умов життя при формуванні якості життя населення в районах Чернівецької області

Загалом найкраща ситуація при загальному індексі 6,7 у Вижницькому районі районі і сформувався він на основі екологічного блоку, на другому місці із інтегральним показником комфорту життя буде Дністровський район 5,8 знову ж за рахунок складових, що характеризують навколишнє середовище. Чернівецький район логічно займає лідируючі позиції за показниками зданого в експлуатацію житла. А от екологічна складова їх нівелює.

Блок «Гідна праця» передбачає дослідження показників умов працевлаштування та оплати праці працівників. Показники даного блоку

також є засекреченими на період військового стану, тому ми оперувати можемо лише останніми наявними даними (за 2021 рік).

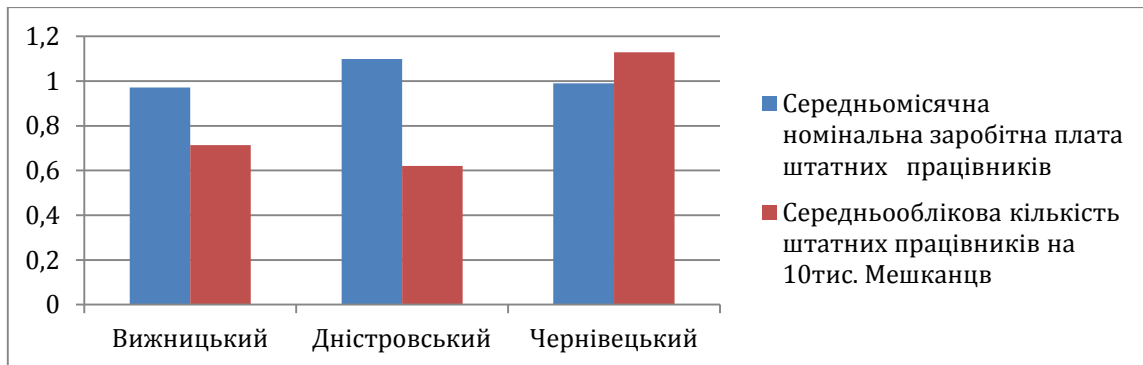

Рис. 3.8 Зважені показники, що характеризують блок гідної праці при формуванні якості життя населення в районах Чернівецької області

Навіть при наявних показниках роль обласного центру та переважання у людності, кількості поселень й економічних можливостях показали на переважанні Чернівецького району 2,11, щоправда середня номінальна заробітна плата в перерахунку на зважений індекс вказує на переваги Дністровського району (загальний індекс по блоку 1,7). Однак варто зауважити на специфіці й недоброчесності приведенні бізнесу, що супроводжуються прихованим безробіттям та неоподаткованими доходами. Для Вижицького району по даному блоку індексне значення складає 1.6.

Логічним продовженням даного напрямку вивчення умов якості життя населення є блок «Добробут» передбачає фінансове підґрунтя життєдіяльності населення. На жаль, дані по категорії Благополуччя по новостворених районах Чернівецької області відсутні, тому аналіз даного блоку не проводився. То ж наше дослідження на рівні адміністративних районів Чернівецької області скорочується на один блок.

Не менш важливою складовою, що формує якість життя населення є блок «Освіта». Він відображає з одного боку передумови формування майбутнього трудового потенціалу регіону, а з іншого відображає готовність інвестувати у розвиток майбутніх поколінь уже сьогодні. Нажаль по нових адміністративних районах ми поки не можемо провести оцінку результативності ЗНО, оскільки від 2020 рік така форма не є обов'язковою,

тому проводити аналіз в даному випадку не обґрунтовано, адже не усі здобувач освіти беруть участь. Тож результати не відображають якість знань усіх учнів.

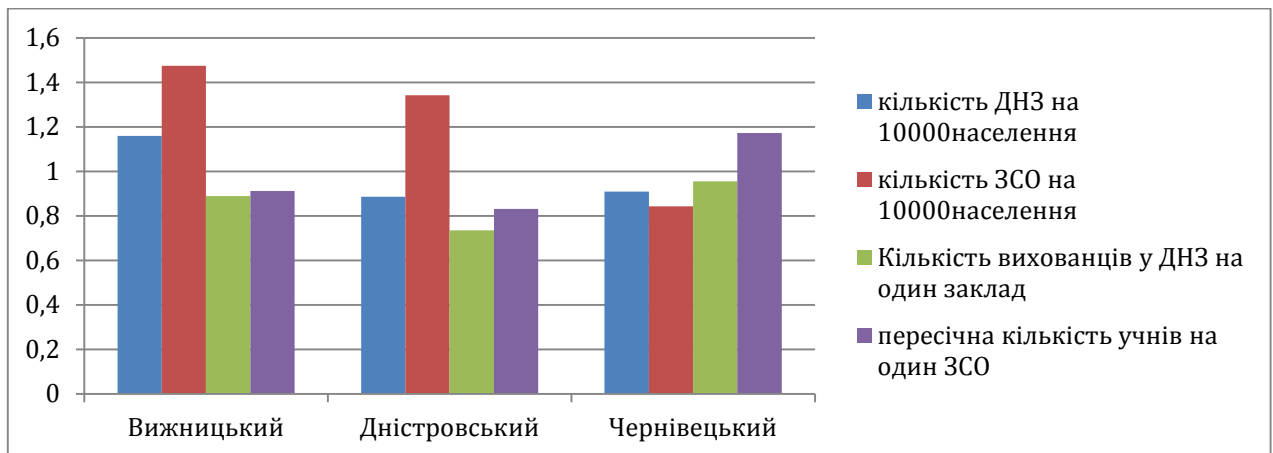

Рис. 3.9 Зважені показники, що характеризують блок освіта при формуванні якості життя населення в районах Чернівецької області

То ж за результатами показників даного блоку ми отримуємо дещо суперечливі результати. Адже Вижницький район який став лідером за показниками що характеризують кількість освітніх закладів на 10000 мешканців, має різкий перепад у індексах наповнюваності. Це можна пояснити природними умовами території, адже дисперсне розселення та гірський рельєф передбачають значну кількість закладів освіти. Тому з точки зору оптимального співвідношення показників формуючих якість життя населення по блоку освіта Варто відмітити Чернівецький район. Тож показники індексу за даним блоком будуть 4,4; 3,9; 3,8 для Вижницького, чернівецького та Дністровського адміністративних районів відповідно.

Зведені показники розрахованого показника варто розглядати комплексно і в розумінні чинників їх формування. Результати показують, що за сумарним значенням усереднених індексів показників по блоках дослідження найкращий результат має Вижницький адміністративний район. Такі результати вийшли за рахунок блоків освіти, соціальна складова та комфортні умови. Однак варто розуміти специфіку даної адміністративної одиниці: найменша кількість мешканців при найменшій кількості поселень

де вони замешкують. Регіону в переважній частині площі належить до гірських. На другому місці Чернівецький район, який вирізняється перевагами показників блоків гідна праці та відтворення (демографічний). Третє місце зайняв Дністровський район, який не має лідируючих позицій по жодному із досліджуваних блоків.

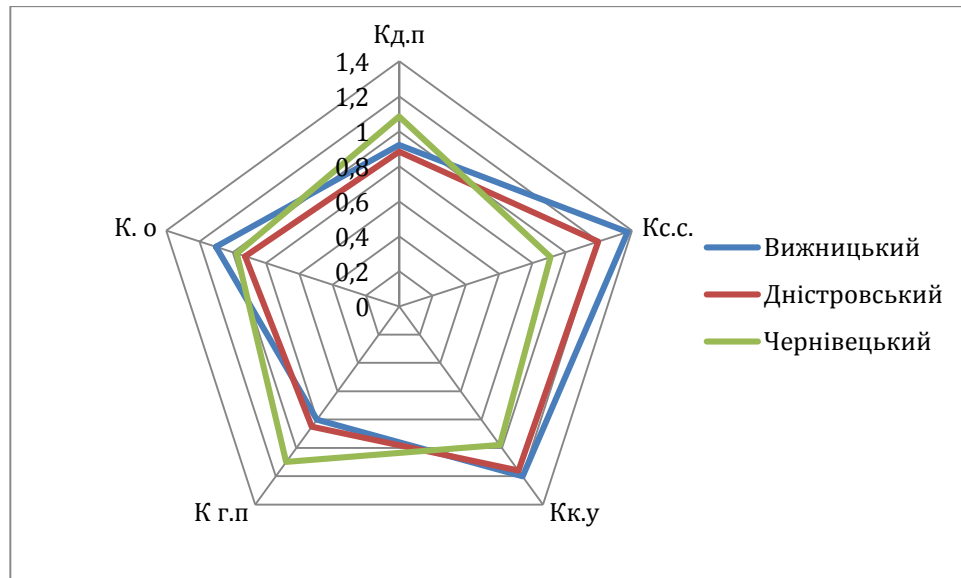

Рис. 3.10 Зважені показники, що характеризують складові якості життя населення в районах Чернівецької області

Порівнявши наші результати із матеріалами дослідження 2014 року варто зауважити, що зміни котрі відбулися у адміністративному устрої, недостовірність в даних економічних показників та обмеження у висвітленні первинної статистичної інформації призвели до певних тенденційних змін. Хоча вони пояснювані. Насамперед наявними диспропорціями у площі, людинності районів та кількості населених пунктів у них. Також вагомим чинником для Чернівецької області є природні умови. Саме вони зумовили лідерство Вижницького району у показниках екологічного спрямування просторових характеристик освітнього блоку.

3.3 Проблемні моменти та перспективні напрями діяльності щодо покращення ЯЖН у адмінстративних районах Чернівецької області

На сам перед, щоб визначати проблеми та шукати шляхи їх вирішення, варто розібратися причинно-наслідкових зв'язках. Тому зауважимо, є ряд причин суто методологічно-ситуаційного характеру: впровадження адміністративної реформи, яке призвело до укрупнення районів, нівелює ран жувальний підхід яким часто користувалися при оцінці ЯЖН на рівні областей та районів. В даному випадку актуальними стають дослідження на рівні територіальних громад. Однак тут є проблема збору первинної статистичної інформації та її зведення й акумуляції. Тому що опиратися на результати опитування не завжди науково дієво, залишається фактор суб'єктивізму. Нараз існує новий шлях вирішення даної проблеми який пов'язаний із тим що Україна від 2020 року проводить оцінку прогресу досягнення цілей сталого розвитку (за методологією Економічної та соціальної Комісії ООН для Азії та Тихого океану (UNESCAP)). А враховуючи, що дотримання та забезпечення цілей сталого розвитку є наріжним питанням як на загальнодержавному рівні, та і на рівні територіальних громад, що простежуємо стратегія їх розвитку, і при тому що складові кості життя населення перегукуються із ЦСР, дану методологію варто продовжити до рівня відповідних відділів громад.

Ще однією проблемою, яка має подвійні наслідки є війна у державі. Військові дії як впливають на самі якісні характеристики життя населення, так і безпосередньо на процеси їх дослідження. Значна частина статистичних даних не висвітлюється, не збирається, або ж засекречена.

Якщо вирішаться вище згадані проблемні моменти, то ми досягнемо зразу двох позитивних результатів: отримаємо загальний розроблений підхід до оцінки ЯЖН, та буде чітко організована робота управління статистики.

Окремо варто виділити ті нагальні проблеми які простежуються при вивчення якості життя населення новостворених адміністративних районів.

Вижницький адміністративний район вирізняється позитивними показниками народжуваності, сприятливими значеннями статево-вікової структури, високими індексами забезпечення закладами культурно-

освітнього спрямування, та безпечною криміногенною ситуацією. Якісно вирізняється за сприятливими екологічними показниками території. Однак наявні проблеми економічного спрямування, а значення забезпеченості закладами культури та освіти не є запорукою якісних знань здобувачів освіти. Тому для даного району, при розробці стратегій розвитку, доцільно спрямувати діяльність на економічний розвиток, збільшення робочих місць, інвестиційної та міграційної привабливості території

Чернівецький адміністративний район, що сформувався на базі обласного центру та колишніх Кіцманського, Глибоцького, Герцаївського, Заставнівського, Сторожинецького та окремих поселень Хотинського та Новоселицького районів об'єднав 2/3 мешанців області. А з врахуванням впливу міста Чернівців якісно вирізняється за демографічними характеристиками та можливістю працювати й заробляти. Обласний центр акумулює в собі освітні, культурні, оздоровчі, торгові, економічні підприємства, що призводить до значної вартості житла та її низької ним забезпеченості. Значних екологічних та безпекових проблем. Із рекомендаційних моментів які варто враховувати при розробці стратегії розвитку району це покращення соціальної безпеки мешканців, збільшення кількості робочих місць та боротьби із прихованим безробіттям. Окремим завданням з збільшення площ природоохоронних територій та загальної екологічної безпеки

Дністровський район майже за усіма показниками потребує активних управлінських рішень, у покращенні якості життя населення в усіх його блоках-складових. Починаючи із економічного та соціального блоків, завершуючи екологічною стабільністю. Варто пам'ятати про тісний взаємозв'язок компонентів.

Якщо ж узагальнити проблеми, переваги, перспективні та загрозливі моменти у розвитку області то нами визначено конкретний перелік пунктів які так чи інакше потребують уваги керівництва області. Їх ми розкрили у SWOT-аналізі розвитку формуючих ЯЖН Чернівецької області.

Табл. 3.1

SWOT- аналізі розвитку формуючих ЯЖН Чернівецької області.

SWOT-аналіз Чернівецької області задля покращення якості життя населення	
Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
1. Прикордонне розташування 2. Розгалужена мережа медичних закладів 3. Наявність вищого та середньо- спеціальних медичних навчальних закладів із підготовки та перепідготовки кадрів. 4. Для області характерні одні з найнижчих показників утворення відходів серед інших регіонів країни. 5. . Високий рівень освіти 6. Наявність рекреаційних ресурсів і можливість розвитку спортивно-оздоровчого, культурно-пізнавального, релігійного й інших видів туризму. 7. Відсутність міжрелігійних конфліктів.	1. Війна в державі 2. Низька оплата праці на середніх і малих промислових підприємствах. 3. Наявність прихованого безробіття та виплата неоподаткованої заробітної плати 4. Недостатній рівень залучення іноземних інвестицій . 5. Низький показник народжуваності та високий показник смертності. 6. Відтік активних і досвідчених людей у пошуках роботи та вищого рівня доходів в інші країни. 7. Відстає підготовка кадрів із робітничих професій.
Можливості	Загрози
1. Посилення транскордонного та міжрегіонального співробітництва. 2. Розвиток міжрегіональної співпраці. 3. Забезпечення демографічної стабільності шляхом підвищення стандартів життя. 4. Підвищення культури населення щодо здорового способу життя. 5. Підвищення якості трудового потенціалу за рахунок створення кваліфікованих робочих місць. 6. Розвиток нових виробництв які були релоковані	1. Міграція за кордон наукової еліти, активних і кваліфікованих кадрів. 2. Погіршення демографічної ситуації. 3. Нестабільна економічна ситуація в Україні. 4. Зростання цін на енергоносії. 5. Недостатнє та неефективне державне фінансування системи охорони здоров'я, освіти, науки та житлово-комунального господарства.

Для територій області наявні багато позитивний та перспективних напрямів та можливостей, які однозначно позитивно впливають на формування Якості життя населення області. Зрозуміло, що на вирішення завдань із підвищення значень індексу людського розвитку та для досягнення завдань сталого розвитку мають вплив як політичні, так і економічні,

соціальні та технічні чинники. Цей взаємозв'язок ми передали за допомогою PEST- аналізу.

Табл. 3.2

PEST- аналіз покращення Якості життя населення Чернівецької області.

	Економічна складова	Екологічна складова	Соціальна складова	Освітньо-культурна складова
Політичні фактори	Стабільність уряду, зміна законів України, високий рівень корупції	Законодавство про охорону навколишнього середовища	Законодавство у сфері соціального захисту	Реформа освіти
Економічні фактори	Тенденція валового національного продукту. Рівень безробіття. Динаміка курсу гривні відносно долара США	Кількість промислових об'єктів, які здійснюють забруднення довкілля	Контроль над цінами та заробітною платою. Вартість житлово-комунальних послуг	Стан економіки держави, фінансування галузі освіти
Соціальні фактори	Демографічні процеси	Екологічна свідомість та екологічне мислення	Стан охорони здоров'я	Рівень освіченості населення
Технологічні фактори	Науково-технічний прогрес	Створення сучасних очисних споруд	Темпи розвитку сучасних технологій	Рівень розвитку інформаційних технологій

Таким чином, лише при комплексній взаємодії менеджерів на рівні держави, області районів та територіальних громад буде можливим чітко, продумане досягнення цілей сталого розвитку та покращення якості життя населення.

Висновки до третього розділу

Аналіз показників формуючих якісні показники життя населення нами виявлено, що найбільше лідируючих позицій варто виділити Вижицькому районі, а найгірша ситуація – у Дністровському. Варто зауважити що серед спільних проблемних напрямків будуть проблеми економічного спрямування, соціального та демографічного напрямків. Якщо ж узагальнити проблеми, переваги, перспективні та загрозові моменти у розвитку області то нами визначено конкретний перелік пунктів які так чи інакше потребують уваги керівництва області. Їх ми розкрили у SWOT- аналізі розвитку формуючих ЯЖН Чернівецької області. Для досягнення завдань сталого розвитку мають вплив як політичні, так і економічні, соціальні та технічні чинники. Цей взаємозв'язок ми передали за допомогою PEST- аналізу.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукових джерел засвідчив відсутність єдиного загальноприйнятого визначення поняття "якість життя". Більшість науковців розглядають якість життя як інтегральну категорію, що відображає єдність суб'єктивних і об'єктивних оцінок різних умов життєдіяльності та властивостей особистості в конкретному культурно-історичному та ресурсному контексті. Встановлено, що якість життя населення має чітко виражений регіональний характер та територіальну диференціацію.

2. Регіональні особливості формування якості життя визначаються комплексом факторів: природно-географічних; соціально-економічних; демографічних; екологічних; інституційних; інфраструктурних тощо. Таким чином, якість життя населення Чернівецької області формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників, які мають як позитивний, так і негативний вплив. Врахування їх особливостей та взаємозв'язків необхідне для розробки ефективної регіональної політики, спрямованої на підвищення якості життя населення області.

3. Отже, Чернівецька область у переважній більшості показників формуючих якість життя населення розмістилася на високих та середніх позиціях поміж регіонів України. Однак можемо прослідковувати проблемні моменти такі як освіта. Згідно інформації Державної служби статистики України, у Чернівецькій області від 2015 року фіксуємо зростання ІРЛР. Ще у 2017 році досліджуваний показник становив 4,23 то у 2019 – 4,40. Найбільшого значення ІРЛР за досліджуваний період сягав 2008 році – 4,51.

4. За результатами показників даного блоку ми отримуємо дещо суперечливі результати. Адже Вижницький район який став лідером за показниками що характеризують кількість освітніх закладів на 10000 мешканців, має різкий перепад у індексах наповнюваності. Це можна пояснити природними умовами території, адже дисперсне розселення та гірський рельєф передбачають значну кількість закладів освіти. Тому з точки зору оптимального співвідношення показників формуючих якість життя

населення по блоку освіта Варто відмітити Чернівецький район. Тож показники індексу за даним блоком будуть 4,4; 3,9; 3,8 для Вижницького, чернівецького та Дністровського адміністративних районів відповідно. Зведені показники розрахованого показника варто розглядати комплексно і в розумінні чинників їх формування.

5. Для Вижницького району при розробці стратегій розвитку, доцільно спрямувати діяльність на економічний розвиток, збільшення робочих місць, інвестиційної та міграційної привабливості території. Для Чернівецького із рекомендаційних моментів які варто враховувати при розробці стратегії розвитку району це покращення соціальної безпеки мешканців, збільшення кількості робочих місць та боротьби із прихованим безробіттям. Окремим завданням з збільшення площ природоохоронних територій та загальної екологічної безпеки. Дністровський район майже за усіма показниками потребує активних управлінських рішень, у покращенні якості життя населення в усіх його блоках-складових. Якщо ж узагальнити проблеми, переваги, перспективні та загрозливі моменти у розвитку області то нами визначено конкретний перелік пунктів які так чи інакше потребують уваги керівництва області. Їх ми розкрили у SWOT- аналізі розвитку формуючих ЯЖН Чернівецької області.

Список використаних джерел

1. Бабець І. Г., Руда О. І. (2020). Вплив структури інвестицій на якість життя населення міст обласного значення Західного регіону України. *Проблеми економіки*, №2 (44), 182-189.
2. Бартосєвич Б., Щеглюк С. Особливості метрополізації в Польщі та Україні (на прикладі Лодзі та Львова). *Геополітика і екогеодинаміка регіонів*. 2014. № 2. С. 316–321.
3. Гаврилюк О. Соціальна нерівність у радянському розподілі житла – від сталінізму до розвиненого соціалізму. Результати польової роботи у місті Дніпро. *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі*. 2020. С. 123-132.
4. Гукалова І. В. Історико-географічний контекст осмислення передумов збалансованого розвитку українських міст. *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями* : збірник наукових робіт. Берегове, 2020. С. 115-121.
5. Гукалова І. В. Якість життя населення України: теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. географ. наук: спец. 11.00.02. Київ, 2008. 42 с.
6. Дерій Ж. В. (2013). Регіональна парадигма якості життя та людського розвитку. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*, №4 (70), 229-230.
7. Долга Г. Сучасний стан показників якості життя населення регіонів України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 672-677.
8. Запаранюк Р. В. Щорічно на Буковині виробляється понад 12% всієї продукції садівництва держави. URL: <https://bukinfo.com.ua/ekonomika/shchorichno-na-bukovyni-vyroblyayetsya-onad-12-vsiyeji-produkciji-sadivnyctva-derzhavy>
9. Калмикова І. С., Меліх О. О., Меліх Т. Г. Соціально-географічні аспекти розвитку туризму в Закарпатській та Одеській областях. *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі*. 2020. С. 457-464.

10. Кифяк О., Кифяк В. Якість життя населення як базовий індикатор соціально-економічного розвитку регіону. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2024. Вип. I (93). С. 27-38.
11. Лапушняк, М. (2014). PRESENT-DAY METHODOLOGICAL APPROACHES TO DEFINING REGIONAL SOCIAL STANDARD OF LIVING. *Human Geography Journal*, 16(1), 165-169.
12. Марченко С. М. Фактори якості життя населення в системі управління регіональним розвитком. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка.
13. Машіка Г. В. Атракція як домінуюча складова туристично-рекреаційного потенціалу Закарпатської області. Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі. 2020. С. 515-522.
14. Мезенцев К., Провотар Н. Неоднозначні приміські простори: розширення чи звуження повсякденних практик? Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі. 2020. С. 41-46.
15. Метрополійні функції великих міст України: потенціал розвитку та перспективи реалізації: монографія / НАН України. Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»; наук. ред. М.І. Мельник. Львів, 2016. 552 с.
16. Морозова А. Г. Вплив транскордонного співробітництва на розвиток малого і середнього бізнесу. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/62.pdf>
17. Нехайчук Д. В., Нехайчук Ю. С. Комплексний розвиток регіонів як основа якості життя населення.
18. Підгрушний Г. П., Сікорська Л. Б. Соціально-економічні передумови формування ідентичності населення міст України. Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі. 2020. С. 177-184.
19. Покляцький С. Умови життя населення великих міст України: суспільно-географічне дослідження. Київ: Наукова думка, 2016. 184 с.

20. Постніков В. С. Сучасний стан рівня якості життя населення: регіональний зріз. Наука молода. 2015. № 22. С. 14-21.
21. Пугач С. О., Мезенцев К. В. Просторові особливості поширення соціальних інтернет-мереж у Закарпатській області. Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі. 2020. С. 193-200.
22. Руденко Л. Г., Дронова О. Л. Цілі сталого розвитку України: напрямки впровадження і завдання географії. Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі. 2020. С. 47-52.
23. Савюк О. Ю. (2009). Методика суспільно-географічної оцінки якості життя сільського населення регіону. Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова.
24. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2022 рік. Чернівці, 2023. 419 с.
25. Труфен А. О. Функціонування розвитку соціальної сфери регіонів. Економіка і суспільство. 2016. Випуск 4. С. 240-242.
26. Філіпчук Н., Буднікевич І. Фактори формування якості життя міського населення. Схід. 2011. № 1 (108). С. 186-190.
27. Чернишова Т. М. SWOT-аналіз та стратегічні альтернативи розвитку сільського туризму в Житомирській області. Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями : збірник наукових робіт. Берегове, 2020. С. 425-430.
28. Шулла Р. С., Попик М. М., Зелич В. В. (2020). Концептуальні підходи до оцінки якості життя: зарубіжний досвід і можливості його застосування у вітчизняній теорії та практиці. *БізнесІнформ*, №5, 8-14.
29. Юрченко С. В., Сюткін С. І. Екологічні чинники якості життя населення. Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями : збірник наукових робіт. Берегове, 2020. С. 232-234.

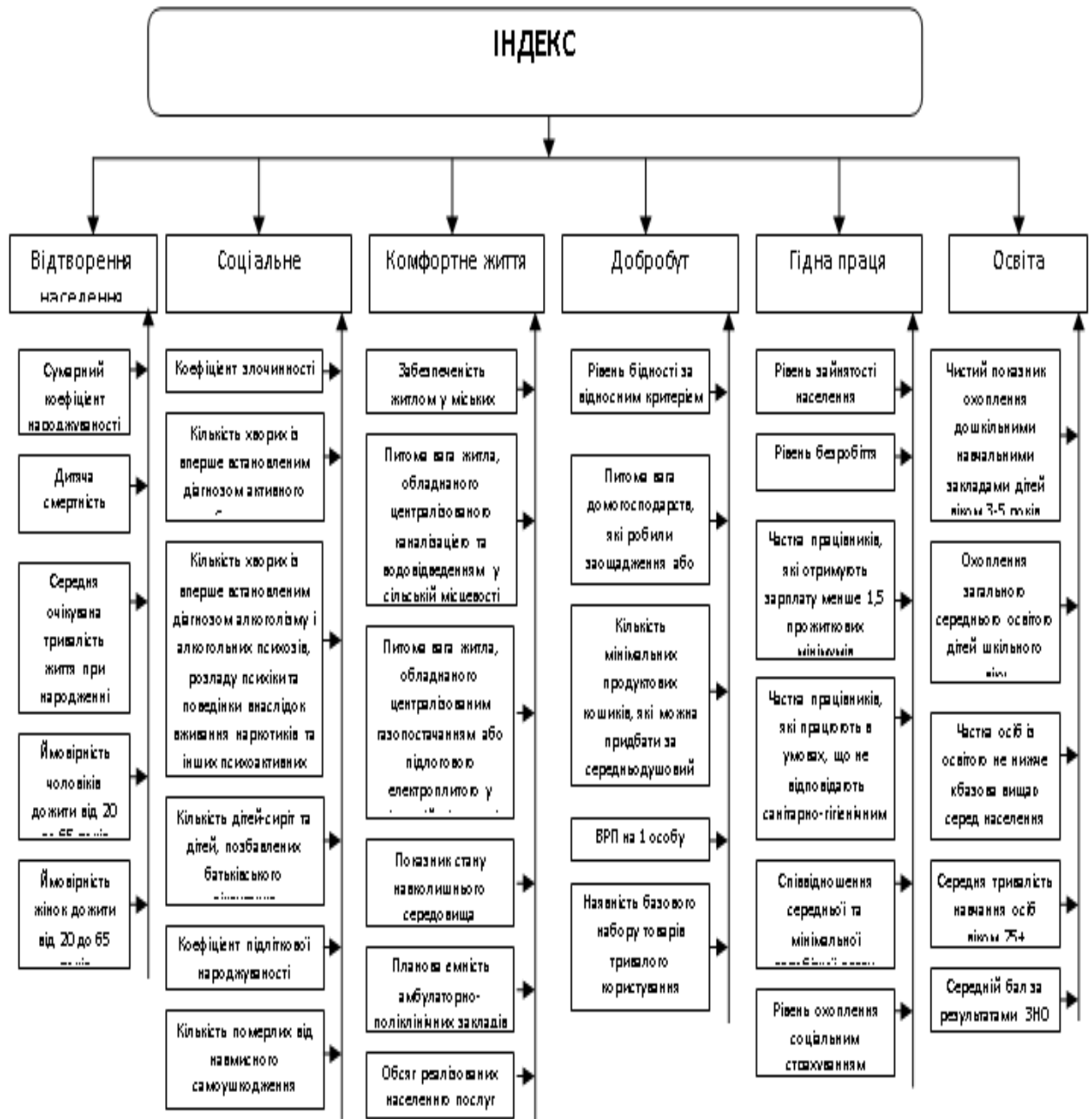
Додатки

Додаток А

Характеристика змісту індексів якості життя різних підходів

Назва	Суб'єкт, який здійснює розрахунок	Принцип розрахунку	Індикатори	Кількість охоплених країн
Індекс людського розвитку	ПРООН	Середньогометричне трьох індексів	Очікувана тривалість життя, освіта, валовий національний дохід	187
Індекс добробуту (Prosperity Index)	Дослідницька організація Legatum Institute	Інтегральна оцінка параметрів	Економіка, рівень розвитку підприємництва і можливостей у бізнесі, державне управління, освіта, охорона здоров'я, рівень безпеки, особиста свобода, соціальний капітал	110
Індекс/рейтинг міст з найвищою якістю життя	Консалтингова компанія Mercer Human Resource Consulting	Рейтингові оцінки	39 критеріїв оцінювання: політико-соціальне середовище, економічні показники, наявність певних обмежень (наприклад, цензури), якість системи охорони здоров'я, якість системи освіти, доступність і вартість житла, культурне життя, клімат і ймовірність природних катаклізмів	215 міст світу
Індекс якості життя Gallup	Інститут Gallup	Соціологічне обстеження якості життя	Здоров'я, освіта, матеріальний достаток, громадська активність, політична свобода, соціальні зв'язки, довкілля, економічна та фізична безпека	Змінюється з року в рік
Індекс людського розвитку за методикою Моніторингу регіонального людського розвитку	Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи		Шість блоків, 33 показники	

Додаток Б

Додаток В1

Розрахунки по блоку Відтворення населення

	На 1000 жінок припа дає чолов іків	I На 1000 жінок припа дає чолові ків	щільні сть наसे лення	I щільні сть насе лення	Кое фіціє нт наро джув анос ті	I Кое фіціє нт наро дж ува нос ті	ко еф іціє нт смер тн ос ті	I коефіціє нт смертн ості	приро дний прирі ст	I природ ний приріс т	емігр ація	I емігр ація	імігра ція	I імігра ція	Кд.п
Область	893	1	110	1	8,8	1	16,1	1	-7,3	1	8,1	1	8,6	1	7
Вижницький	930	0,960215	47,7	0,433636	10,5	1,193182	17,3	0,930636	-6,8	1,073529	7,9	1,025316	6,4	0,744186	0,922084
Дністровський	895	0,997765	71,9	0,653636	7	0,795455	19,5	0,825641	-12,5	0,584	9,1	0,89011	7,1	0,825581	0,884439
Чернівецький	887	1,006764	158,2	1,438182	8,9	1,011364	15,1	1,066225	-6,2	1,177419	7,9	1,025316	9,3	1,081395	1,08976

Додаток В2

Розрахунки по блоку Соціальної складової

	коефіцієнт смертності дітей до одного року	I коефіцієнт смертності дітей до одного року	кількість кримінальних правопорушень на 1000 мешканців в	I кількість кримінальних правопорушень на 1000 мешканців	кількість бібліотек на 10000 мешканців	I кількість бібліотек на 10000 мешканців	кількість клубних закладів в 10000 мешканців	I кількість клубних закладів в 10000 мешканців	кількість засуджених 100000 мешканців	I кількість засуджених 100000 мешканців	К с.с.
Область	7,3	1	8,56	1	4,1	1	4,3	1	121	1	5
Вижницький	9,5	0,768421	7	1,222857	6,8	1,658537	8,1	1,883721	90,4	1,338496	6,872031
Дністровський	7,5	0,973333	6,9	1,24058	6,5	1,585366	6,3	1,465116	167	0,724551	5,988946
Чернівецький	6,9	1,057971	9,2	0,930435	3,2	0,780488	3,3	0,767442	119	1,016807	4,553142

Додаток В3

Розрахунки по блоку комфортні умови

	Кількість викидів в забруднюючих речовин і парникових газів у розрахунку на одну особу, кг	І Кількість викидів забруднюючих речовин і парникових газів у розрахунку на одну особу, кг	Кількість викидів забруднюючих речовин і парникових газів у розрахунку на кв, т	І Кількість викидів забруднюючих речовин і парникових газів у розрахунку на кв, т	Середній розмір квартири прийнятої в експлуатацію ,м2 загальної площі	І Середній розмір квартири прийнятої в експлуатацію ,м2 загальної площі	Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію, за видами по районах, на 1000 мешканцівм2	І Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію, за видами по районах, на 1000 мешканцівм2	загальна площа екомережі, % від загальної площі району	І загальна площа екомережі, % від загальної площі району	К ку
Область	1,9	1	0,2	1	124,8	1	123,9	1	12,88	1	5
		0		0		0		0		0	0
Вижницький	0,6	3,166667	0,05	0,25	144,4	1,157051	65,4	0,527845	20,8	1,614907	6,71647
Дністровський	0,9	2,111111	0,1	2	120,4	0,964744	41,9	0,338176	5,6	0,434783	5,848813
Чернівецький	2,4	0,791667	0,4	0,5	124,1	0,994391	151,2	1,220339	12,9	1,001553	4,507949

Додаток В4

Розрахунки по блоку гідна праця

	Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників	Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників	Середньооблікова кількість штатних працівників на 10тис. Мешканцв	Середньооблікова кількість штатних працівників на 10тис. Мешканцв	І г.п.
Область	11183	1	1111	1	2
		0		0	0
Вижницький	10857	0,970849	792	0,712871	1,68372
Дністровський	12287	1,098721	690	0,621062	1,719783
Чернівецький	11070	0,989895	1254	1,128713	2,118608

Додаток В5

Розрахунки по блоку освіта

	кількість ДНЗ на 10000насе- лення	кількість ДНЗ на 10000насе- лення	кількість ЗСО на 10000насе- лення	кількість ЗСО на 10000насе- лення	Кількіст ь вихован ців у ДНЗ на один заклад	Кількіст ь вихован ців у ДНЗ на один заклад	пересіч на кількіс ть учнів на один ЗСО	пересіч на кількіс ть учнів на один ЗСО	Іо
Область	4,4	1	3,8	1	68,1	1	315	1	4
		0		0		0		0	0
Вижницьки й	5,1	1,159091	5,6	1,473684	60,5	0,888399	287	0,911111	4,4322 86
Дністровсь кий	3,9	0,886364	5,1	1,342105	50	0,734214	262	0,831746	3,7944 29
Чернівецьк ий	4	0,909091	3,2	0,842105	65	0,954479	369	1,171429	3,8771 03

